

ZPRÁVODAJ KVZ

ZPRÁVODAJ KANCELÁŘE
VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO
ZASTUPOVÁNÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘED
EVROPSKÝM SOUDEM
PRO LIDSKÁ PRÁVA

2020

číslo 3 | říjen | ročník 8

Benešovy dekrety

Lichtenštejnsko proti České republice

Spor o konfiskaci majetku

Humanitární víza

M. N. a ostatní proti Belgii

Působnost Úmluvy na žádosti
o vstupní vízum přes konzulát

Nestrannost soudu

Koulias proti Kypru

Příbuzenský vztah soudce
s advokátem z kanceláře
zastupující účastníka řízení

Občanské právo

Rodinné právo 6

Ilya Lyapin proti Rusku

Zbavení rodičovské odpovědnosti v situaci dlouhodobého nezájmu otce o dítě s cílem umožnit jeho osvojení novým manželem matky, se nimiž dítě žije v harmonickém prostředí.

Nestrannost soudu 7

Koulias proti Kypru

Procesní postup vyřešení objektivních pochybností o nestrannosti soudce, pracuje-li jeho blízký příbuzný v advokátní kanceláři zastupující jednoho z účastníků řízení.

Vyvlastnění 8

Kostov a ostatní proti Bulharsku

Způsob výpočtu spravedlivé náhrady při vyvlastnění pozemků z důvodu realizace dopravní liniové stavby.

Ochrana osobnosti 11

Petro Carbo Chem, S.E. proti Rumunsku

Vyvážení svobody projevu a ochrany pověsti při vzájemných žalobách generálního ředitele významné obchodní korporace vlastněné státem a společností, která je menšinovým akcionářem korporace, ohledně řízení tohoto podniku.

Trestní právo

Policejní databáze 13

P. N. proti Německu

Pravidla uchovávání fotografií a otisků prstů a dlaní v policejní databázi u osob, jejichž trestní stíhání bylo zastaveno.

Hate speech 15

Lilliendahl proti Islandu

Odsouzení k peněžitému trestu za homofobní výroky v diskuzním fóru na internetu.

Vymezení trestného činu a použití mírnějšího zákona 17

Posudek vydaný podle Protokolu č. 16 na žádost arménského ústavního soudu

Podmínky souladu vymezení skutkové podstaty trestného činu s použitím odkazu na ústavní normu s článkem 7 Úmluvy a kritéria srovnání přísnosti trestního zákona účinného v době spáchání činu a pozdějšího trestního zákona.

Stíhání nucené prostituce 20

S. M. proti Chorvatsku

Pravidla pro vyšetřování nucené prostituce a zejména potřeba opřít obžalobu i o jiné důkazy, než je výpověď oběti.

Cizinecké právo 25

M. N. a ostatní proti Belgii

Otázka jurisdikce států podle Úmluvy, jde-li o vyřízení žádosti o vstupní vízum podané v zahraničí na konzulárním úřadu za účelem pozdějšího podání žádosti o azyl na území státu.

Sudita Keita proti Maďarsku

Povinnost států zakotvit účinný mechanismus posouzení pobytového oprávnění pro osoby bez státní příslušnosti zajišťující respektování práva na soukromý život.

Politické strany 28

Ignatencu a Komunistická strana Rumunska proti Rumunsku

Odmítnutí registrace politické strany, která sama sebe označila za pokračovatelku komunistické strany rozpuštěné po revoluci v roce 1989.

Policejní databáze 31

P. N. proti Německu

Pravidla pro možnost uchovávání fotografií, popisu osoby a otisků prstů a dlaní v policejní databázi i po zastavení trestního stíhání.

Regulace internetu 33

Vladimir Kharitonov proti Rusku

Blokování IP adresy z důvodu protiprávnosti obsahu jedné z webových stránek majících tuto IP adresu bez procesních záruk a bez ohledu na práva majitelů ostatních webových stránek, které sdílí předmětnou IP adresu.

Soudní znalectví 36

Cimperšek proti Slovinsku

Nejmenování soudním znalcem s poukazem na údajné urážlivé emaily adresované ministerstvu spravedlnosti a na blog kritizující řadu státních orgánů.

Televizní vysílání 37

ATV Zrt. proti Maďarsku

Zákaz označovat ve zpravodajských pořadech politickou stranu Jobbik jako krajně pravicovou.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Mezistátní stížnost 40

Posudek podle Oviedské úmluvy 41

Rodinné právo 41

Velký senát Soudu 43

Výkon rozsudků Soudu 44

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Přehled použitých piktogramů

Jednotlivé články Úmluvy a protokolů

článek 2: Právo na život

článek 3: Zákaz mučení

článek 4: Zákaz otroctví a nucených prací

článek 5: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

článek 6: Právo na spravedlivé řízení

článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

článek 9: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

článek 10: Svoboda projevu

článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

článek 14: Zákaz diskriminace

článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana majetku

článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

článek 2 Protokolu č. 4: Svoboda pohybu

Ostatní piktogramy

Rozhodnutí proti ostatním státům Rady Evropy

Rozhodnutí proti České republice

Rozhodnutí velkého senátu Soudu

Mezistátní stížnost

Občanské právo

Správní právo

Trestní právo

Užitečné odkazy

Slovo úvodem

Milí čtenáři!

Říkám si, jak zvláště by vypadalo v těchto dnech vůbec nemluvit o Covidu-19, právě když námi smýká druhá vlna epidemie. Znovu se uplatňují různá omezení, která jsme si vyzkoušeli na jaře letošního roku. Rada Evropy i zbytek kontinentu zpravidla koná expertní jednání formou videokonference. A do toho se na Kavkaze rozhořely skutečné, a nikoli jen virtuální boje o území, které bylo předmětem dosud zamrzlého konfliktu, jehož některé aspekty se mezitím řešily civilizovanou cestou skrze rozhodování Evropského soudu pro lidská práva.

Ve Štrasburku bylo v září 2020 naplno obnoveno vyjednávání mezi Evropskou unií a členskými státy Rady Evropy o přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech, jež v roce 2013 vyústilo v sérii navrhovaných přístupových dokumentů. Panující idylu nedlouho poté rozvrátil Soudní dvůr v Lucemburku, který ve svém posudku o slučitelnosti těchto dokumentů s unijním právem odhalil celou řadu třecích ploch, neřkuli rozporů, z čehož se Brusel nějakou dobu vzpamatovávat musel. Vzniklé potíže a nové požadavky neunijních zemí bude na první pohled poněkud nesnadné vyřešit formou videokonference, třebaže alespoň část delegátů v zájmu evropské jednoty zcela výjimečně fyzicky zasedá ve stejném jednacím sále. (Samozřejmě v rouškách.)

Jinak se nezdá, že by podzimní vlna vedla k úpravám lhůt pro podávání stížností k Soudu, jakých jsme byli svědky na jaře a o nichž jsem se vám zmiňoval v dubnu. Asi však nezbude než sledovat tiskové zprávy na webu Soudu; může to přijít nečekaně. Veřejná jednání se konají taktéž na dálku; v tomto ohledu se naše velkosenátní slyšení k povinnému očkování, konané dne 1. července 2020, jeví jako výjimka. Zpravidla bývá k dispozici videozáznam, který může každý internout shlédnout.

Uplynulé měsíce ukazují na oživený zájem o podávání té výrazně méně časté varianty předkládání sporných případů k Soudu – mezistátních stížností. Od léta přibýly hned čtyři, což ve srovnání s tím, že jich bylo předloženo jen 28 za celých sedmdesát let od sjednání Úmluvy, můžeme označit za vskutku vysokou četnost. Navíc u posledních dvou případů (*Arménie proti Ázerbájdžánu* a *Arménie proti Turecku*) Soud vydal předběžná opatření vůči všem stranám konfliktu v Náhorním Karabachu, a to především na ochranu civilistů. Do toho oba státy začínající na první písmeno abecedy částečně odstoupily od svých závazků podle článku 15 Úmluvy. Zbýlé dva případy pak představují stížnosti *Nizozemska proti Rusku* stran sestřelení letadla Malajsijských aerolinií nad východní Ukrajinou v roce 2014 a *Lichtenštejnska proti České republice* ohledně majetku knížecí rodiny konfiskovaného v roce 1945. Hodnocení představitelné lidskoprávní závažnosti těchto případů už ponechám na vás.

Na každý pád přeji vám všem i vašim rodinám pevné zdraví. Se zřetelem ke značnému rozšíření nového koronaviru se obávám, že pro některé z vás může být namísto dodat také přání mírného průběhu onemocnění bez trvajících následků. A případně také přání pevných nervů, učíte-li se doma se svými potomky.

Z Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

Rodinné právo

Rozsudek ze dne 30. června 2020 ve věci č. 70879/11 – *Ilya Lyapin proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že zbavením stěžovatele rodičovské odpovědnosti k jeho synovi na základě stěžovatelova dlouhodobého dobrovolného odloučení od dítěte a přání nevlastního otce dítěte jej osvojit, nepředstavuje porušení práva na respektování rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V roce 2003 se stěžovatel rozvedl s matkou tehdy dvouletého syna. Od roku 2004 se se synem nevidal, ačkoli styku nebyly kladeny žádné překážky, výživné platil sporadicky. V roce 2005 se matka dítěte znovu provdala. K nevlastnímu otci stěžovatelův syn emočně přilnul. V roce 2011 soud vyhověl žádosti matky dítěte o zbavení stěžovatele rodičovské odpovědnosti s cílem, aby nevlastní otec mohl dítě osvojit.

Zbavení rodičovské odpovědnosti vedlo v daném případě k zániku všech rodičovských práv stěžovatele včetně práva na styk. Takový zásah je možný pouze za výjimečných okolností motivovaných převažujícím nejlepším zájmem dítěte (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 209).

Ačkoli dítě žilo první dva roky svého života se stěžovatelem, v době rozhodování s ním již nežilo osm let a sedm let s ním nebylo v žádném kontaktu. Za tu dobu si vytvořilo citovou vazbu k nevlastnímu otci, který ho chtěl osvojit, a svému polorodému bratrovi. Stěžovatel přitom neučinil žádný pokus se s dítětem setkat. Uváděl přitom protichůdné argumenty: na jednu stranu tvrdil, že nechtěl do života dítěte zasahovat, aby se adaptovalo v nové rodině, na druhou stranu namítal, že matka styku bránila. Soud nepovažoval uvedené argumenty za přesvědčivé. V prvé řadě nebylo zřejmé, proč adaptace trvala sedm let. Stěžovatel si měl být vědom toho, že takto dlouhé odloučení bude mít zejména s ohledem na věk dítěte v době zániku kontaktu za ná-

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že zbavení rodičovské odpovědnosti k synovi představovalo drastický a svévolný zásah do jeho práva na rodinný život. Nejednalo se o výjimečnou situaci, která by ospravedlňovala tak významný zásah, jelikož svému synovi nikdy nezpůsobil žádnou újmu a umožnil mu adaptovat se v nové rodině.

Soud předně zdůraznil, že nejlepší zájem dítěte může převážit nad zájmy rodičů (*V. D. a ostatní proti Rusku*, č. 72931/10, rozsudek ze dne 9. dubna 2019, § 114). Soud zkoumal, zda vnitrostátní soudy nastolily spravedlivou rovnováhu mezi zájmem dítěte navázat rodinný život se svým biologickým otcem a zájmem na ochraně faktického rodinného života. Dále posuzoval, zda vnitrostátní soudy provedly hloubkovou analýzu rodinné situace a zohlednily všechny relevantní faktory, včetně faktických, emočních, psychologických, materiálních a lékařských a zda byl rozhodovací proces spravedlivý a poskytl stěžovateli ochranu jeho zájmů.

sledek značné oslabení, ba zánik vazby mezi nimi a odcizení dítěte. V řízení bylo ostatně prokázáno, že dítě si sice bylo vědomo existence biologického otce, nicméně nepamatovalo si na něj a nechtělo se s ním setkat. Nadto stěžovatel nikdy nežádal orgán péče o dítě o asistenci při kontaktu s dítětem, kontakt byl přerušen v roce 2004, stěžovatel se s žádostí o kontakt ozval až po sedmi letech v návaznosti na žádost matky dítěte o zbavení rodičovské odpovědnosti. Dle Soudu nečinnost stěžovatele vedla k přerušení vazeb a podle všeho urychlila výsledek řízení vedeného se stěžovatelem (*Khusnutdinov a X proti Rusku*, č. 76598/12, rozsudek ze dne 18. prosince 2018, § 80). Zbavení rodičovské odpovědnosti tak pouze formálně zrušilo právní vazby mezi stěžovatelem a jeho synem. S ohledem na sedmi-letou absenci osobního kontaktu nelze říci, že by rozhodnutí negativně ovlivnilo jejich vztah (srov. *Eski proti Rakousku*, č. 21949/03, rozsudek ze dne 25. ledna 2007, § 39).

Nadto ze soudních rozhodnutí jednoznačně vyplývá, že dítě bylo hluboce vázáno na matku, svého polorodého bratra a nevlastního otce, se kterými vedlo *de*

facto rodinný život po dobu sedmi let. Významné také bylo, že nový partner matky dítěte převzal roli otce, měl v úmyslu dítě osvojit a dítě si přálo být osvojeno a přijmout příjmení svého nevlastního otce. Soud zdůraznil, že existující rodinné vazby mezi manželi a dětmi, o které se fakticky starají, jsou pod ochranou článku 8 Úmluvy (*Fröhlich proti Německu*, č. 16112/15, rozsudek ze dne 26. července 2017, § 60). Pokud uplynula značná doba od okamžiku, kdy dítě žilo s biologickými rodiči, zájem dítěte na zachování faktické rodinné situace může převážit nad zájmy rodičů na sloučení rodiny (*S. S. proti Slovinsku*, č. 40938/16, rozsudek ze dne 30. října 2018, § 86). Vnitrostátní orgány stály před obtížným úkolem nastolit spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy stěžovatele, dítěte, matky dítěte a jeho faktických členů rodiny. Zejména musely posoudit, zda bylo v nejlepším zájmu dítěte znovuoobnovení vztahů se stěžovatelem, biologickým otcem, se kterým nebylo uplynulých sedm let ve styku, nebo upevnění existující vazby mezi dítětem a rodinou, se kterou oněch sedm let žil. Soud uvedl, že vnitrostátní soudy provedly podrobné a pečlivě vyvážené posouzení celé situace a potřeb dítěte, jehož nejlepšímu zájmu věnovaly náležitou pozornost. V rámci prostoru pro uvážení poskytly relevantní a dostatečné důvody pro svá rozhodnutí.

K rozhodovacímu procesu Soud uvedl, že stěžovatel měl možnost předložit své argumenty na obhajobu svého postoje. Byl účastníkem řízení, mohl předkládat ústní vyjádření a vypovídal před soudem. Soudy vyslechly množství svědků, včetně těch vystupujících na podporu stěžovatelových tvrzení. V řízení byl předložen znalecký posudek na vztah dítěte ke stěžovateli. Stěžovatel tvrdil, že posudek byl vyhotoven bez jeho součinnosti a že dítě nebylo před soudem slyšeno, nicméně uvedené námitky nevznel před vnitrostátními soudy. Dle Soudu tak bylo řízení spravedlivé ve smyslu článku 8 Úmluvy.

S ohledem na výše uvedené, posouzení nejlepších zájmů dítěte a absenci vztahu mezi stěžovatelem a dítětem v průběhu sedmi let Soud shledal, že napadená rozhodnutí byla vydána v rámci prostoru státu pro uvážení a neměla nepříznivý dopad na vztah mezi nimi. Nelze je tudíž hodnotit jako nepřiměřená (srov. *Khusnutdinov a X proti Rusku*, cit. výše, § 93).

Soud proto rozhodl, že k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudkyně Elósegui v souhlasném stanovisku zdůraznila, že zbavení stěžovatele rodičovské odpovědnosti bylo nutnou podmínkou adopce dítěte jeho nevlastním otcem, s nímž měl, na rozdíl od svého biologického

Z

otce, vztah a žil s ním v jedné domácnosti. Stěžovatel nehrál v životě svého syna žádnou úlohu.

Dle nesouhlasného stanoviska soudce Serghidese neměla být pominuta snaha stěžovatele o obnovení kontaktu se synem, byť s časovým odstupem.

Soudkyně Schembri Orland ve svém nesouhlasném stanovisku kritizovala, že se vnitrostátní soudy soustředily na pasivitu stěžovatele, která si však zasloužila další zkoumání s ohledem na to, že pro dítě nepředstavovala hrozbu.

Nestrannost soudu

Rozsudek ze dne 26. května 2020 ve věci č. 48781/12 – *Koulias proti Kypru*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v řízení o žalobě pro pomluvu podané proti stěžovateli došlo k porušení práva na nestranný soud ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu pracovních vazeb syna

soudce na advokátní kancelář zastupující žalobce, které nebyly oznámeny před zahájením řízení.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel, člen parlamentu, se v rozhlasovém vysílání nelichotivě vyjádřil na adresu jiného politika, který následně podal proti stěžovateli žalobu pro pomluvu. Soud prvního stupně žalobu v roce 2008 zamítl, nicméně dle rozsudku nejvyššího soudu z roku 2012 vyneseného tříčlenným senátem, který rozhodoval o odvolání, byly výroky stěžovatele pomluvou. Stěžovatel se posléze dozvěděl, že syn předsedy senátu nejvyššího soudu pracoval ve stejné advokátní kanceláři jako advokát nově zvolený žalobcem před odvolacím jednáním. Tento advokát byl zakládajícím partnerem advokátní kanceláře.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu nedostatku

nestrannosti ze strany předsedajícího soudce senátu nejvyššího soudu vzhledem k jeho vztahu k advokátovi, ať již zkoumaného z pohledu objektivního nebo subjektivního testu Soudu.

a) K přijatelnosti

Vláda namítala, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy, konkrétně nepodal žádost o obnovu řízení poté, co se o vazbách soudce a advokáta žalobce dozvěděl.

Soud poznamenal, že žádná konkrétní skutečnost nesvědčí o tom, že by si stěžovatel nebo jeho advokát zastupující ho v řízení před odvolacím soudem byli v průběhu odvolacího řízení vědomi vazeb mezi soudcem a advokátem žalobce. Dále uvedl, že dle judikatury Soudu obecně není žádost o obnovu řízení nebo jiný mimořádný opravný prostředek brány v úvahu pro účely čl. 35 odst. 1 Úmluvy.

b) K odůvodněnosti

Soud nejprve odkázal na obecné zásady týkající se nestrannosti soudu stanovené ve věci [Nicholas proti Kypru](#) (č. 63246/10, rozsudek ze dne 9. ledna 2018, § 49–55).

V daném případě měl být důvodem podjatosti předsedy senátu nejvyššího soudu fakt, že jeho syn pracoval

ve stejné advokátní kanceláři jako advokát žalobce, který byl nadto zakládajícím partnerem kanceláře.

Při subjektivním testu je nestrannost soudce presumována, dokud není prokázán opak ([Nicholas proti Kypru](#), cit. výše, § 50), přičemž v projednávané věci nic nenasvědčovalo tomu, že by byl předseda senátu předpokládán nebo podjatý. Soud tak věc posuzoval pouze z hlediska objektivní nestrannosti, zejména zkoumal, zda pochybnosti stěžovatele byly objektivně oprávněné s ohledem na okolnosti případu.

Soud s odkazem na věc [Nicholas proti Kypru](#) (rozsudek cit. výše, § 62–64) týkající se soudce, který byl pokrevně příbuzný se zaměstnancem advokátní kanceláře zastupující účastníka řízení, uvedl, že daná skutečnost sama o sobě automaticky nevylučuje soudce z rozhodování. Jedná se však o situaci, která by mohla vést k pochybnostem o nestrannosti soudce. Objektivní oprávněnost pochybností závisí na okolnostech konkrétního případu, přičemž v potaz musí být vzata řada faktorů, mj. zda byl soudcův příbuzný zapojen do konkrétního případu, postavení příbuzného v advokátní kanceláři, velikost advokátní kanceláře a její vnitřní organizační struktura, finanční význam případu pro advokátní kancelář a možný finanční zájem nebo přínos a jeho rozsah pro příbuzného dotčeného soudce. Nelze přitom přehlédnout, že Kypr je malá země s menšími společnostmi a menším počtem soudců, kde tudíž uvedené situace vyvstávají častěji. Soud již dříve zaujal názor,

Z

že námitky podjatosti by neměly paralyzovat právní systém. Příliš přísné normy by v malých státech mohly bránit výkonu spravedlnosti.

Pokud uvedená situace nastane, je třeba na ni upozornit při zahájení řízení a je nutné ji vyhodnotit z hlediska různých faktorů uvedených výše za účelem posouzení, zda je nezbytné soudce vyloučit z rozhodování. Jedná se o důležitou procesní záruku nezbytnou pro účely objektivní i subjektivní nestrannosti soudu. Stejně jako ve věci [Nicholas proti Kypru](#) nebyla ani v projednávané věci informace o příbuzenském vztahu zpřístupněna a stěžovatel se o existujících vazbách dozvěděl až po vynešení rozsudku odvolacího soudu. Čelil tak situaci, kdy syn soudce pracoval v advokátní kanceláři, která převzala právní zastupování žalobce před jednáním v odvolacím řízení, a jehož zaměstnavatel, zakládající partner kanceláře, vystupoval v odvolacím řízení. Stěžovatel nevěděl, zda byl soudcův syn zapojen do případu a zda měl finanční zájem na jeho výsledku. Vytvořilo se tak zdání podjatosti. Dle Soudu tak byly pochybnosti stěžovatele týkající se nestrannosti soudce objektivně oprávněné a vnitrostátní právo a praxe neposkytovaly dostatečné procesní záruky.

Soud nicméně poznamenal, že kodex soudní praxe byl v letech 2018 a 2019 novelizován. Soudce (samosoudce nebo člen senátu) nemůže projednávat věc, ve které je účastník sporu zastoupen advokátem, který je členem „rodiny soudce“, a ve kterých je právním zástupcem zaměstnavatel, zaměstnancem nebo partner anebo spolupracovník tohoto advokáta. Tato praxe se nepoužije v méně významných věcech nebo ve věcech projednávaných senátem nejvyššího soudu složeným nejméně ze sedmi soudců.

Soud proto dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Vyvlastnění

Rozsudek ze dne 14. května 2020 ve věcech č. 66581/12 a 25054/15 – *Kostov a ostatní proti Bulharsku*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že náhrada vyplacená za pozemky stěžovatelů vyvlastněné pro potřeby dopravních staveb nebyla stanovena tak, aby byla v přiměřeném vztahu k jejich tržní

hodnotě, a došlo tak k porušení práva stěžovatelů na ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Všichni stěžovatelé byli majiteli pozemků na okraji Sofie, které byly v letech 2011 a 2013 vyvlastněny z důvodu stavby dálničního sjezdu a obchvatu města. První ze stěžovatelů získal za své pozemky náhradu v průměru 0,11 eura za metr čtvereční vyvlastněných pozemků, druzí dva pak 0,43 eura.

Stěžovatelé podali žalobu, v níž rozporovali cenu, za kterou jim byly pozemky vyvlastněny. Namítali nesoulad nařízení vlády stanovujícího výkupní ceny pozemků s dalšími předpisy. Dle bulharského práva měli vlastníci vyvlastňovaných pozemků získat náhradu odpovídající srovnatelným pozemkům na trhu.

Stěžovatelé ve vnitrostátním soudním řízení tvrdili, že pozemky srovnatelné s pozemky vykoupnými od prvního stěžovatele byly prodávány za 115 eur za metr čtvereční, u druhého a třetího stěžovatele pak za 13 eur za metr čtvereční. S ohledem na řadu časových i místních kritérií pro identifikaci srovnatelného pozemku však byl v případě prvního stěžovatele i v případě druhého a třetího stěžovatele skutečně srovnatelný s jejich pozemky pouze jeden jiný pozemek. Nejvyšší správní soud však ve svém rozsudku rozhodl,

musí zajistit celkové posouzení důsledků vyvlastnění, včetně vyplacení náhrady, určení oprávněných osob a vypořádání všech ostatních otázek s ním spojených. Dle Soudu jsou v takových řízeních státní orgány povinny jednat rychle a vhodným a konzistentním způsobem (*Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku*, cit. výše, § 111 a 114).

Soud předeslal, že vyvlastněním jednoznačně došlo k zásahu do práv stěžovatelů na ochranu majetku a jeho pokojné užívání ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

Při posuzování zákonnosti Soud odmítl námitku stěžovatelů týkající se svévolnosti přístupu nejvyššího správního soudu, který rozhodl, že toliko jedna srovnatelná nemovitost pro výpočet tržní ceny vyvlastňované nemovitosti nestačí. Podle Soudu takový postup nelze považovat za zjevně bezdůvodný, neboť se jednalo o přístup obecně přijímaný, který se později stal zákonným požadavkem.

Soud shledal, že vyvlastnění pozemku sledovalo legitimní cíl výstavby veřejných komunikací, a přistoupil k hodnocení přiměřenosti zásahu. Uvedl, že existují ur-

že výkupní cenu nelze stanovit na základě srovnání toliko s jedním pozemkem. Výkupní cena podle něj proto byla správně stanovena na základě nařízení vlády z roku 1998, které upravovalo výpočet náhrady v závislosti na kvalitě půdy pro zemědělské účely. Ústavní soud v roce 2016 tyto rozsudky potvrdil s tím, že třetina soudců připojila k rozsudku nesouhlasné stanovisko.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelé namítali, že výše náhrad, které obdrželi za vyvlastněné pozemky, neodpovídala jejich tržní hodnotě v době vyvlastnění.

Soud se zabýval otázkou, zda stát svým zásahem do práv stěžovatelů nastolil spravedlivou rovnováhu mezi veřejným zájmem na výstavbě infrastruktury a právem stěžovatelů na ochranu jejich majetku. Připomněl, že vyvlastnění bez náhrady, která se přiměřeně vztahuje k hodnotě nemovitosti, představuje nepřiměřený zásah do majetkových práv (*Papachelas proti Řecku*, č. 31423/96, rozsudek velkého senátu ze dne 25. března 1999, § 48). Výše náhrady musí být vypočtena na základě hodnoty nemovitosti k datu, kdy došlo k odnětí vlastnického práva (*Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku*, č. 71243/01, rozsudek velkého senátu ze dne 25. října 2012, § 111). Řízení o vyvlastnění

Z

číté důvody, např. opatření přijímaná v rámci ekonomické reformy či snaha o dosažení sociální spravedlnosti, které ospravedlňují nižší náhrady, než jsou ceny na trhu (*Jahn a ostatní proti Německu*, č. 46720/99, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2005, § 116–117). V projednávané věci se nicméně nejednalo o takto výjimečnou situaci, a stěžovatelé tedy měli obdržet náhradu odpovídající tržní ceně vyvlastňované nemovitosti.

Ve vnitrostátním právu existovala řada požadavků na charakter transakcí, které mohly být brány pro určení tržní ceny vyvlastňované nemovitosti v potaz. Pokud nebylo k dispozici dostatečné množství srovnatelných pozemků, bylo třeba k určení tržní ceny nemovitosti použít nařízení vlády z roku 1998. První stěžovatel kritizoval množství kritérií, která bylo nutné pro nalezení srovnatelných pozemků splnit. Zákon vyžadoval, aby prodejní cena srovnatelného pozemku byla uvedena v katastru nemovitostí; pozemek se musel nacházet v blízkosti vyvlastňovaného pozemku; ale spoň jedna ze stran obchodu musela být soukromý subjekt; transakce musela být uzavřena v předchozích dvanácti měsících před vyvlastněním.

Soud připomněl, že vnitrostátní orgány mají zpravidla lepší předpoklady k hodnocení místních potřeb než mezinárodní soud, a tak mu nepřísluší hodnotit, zda některé z výše uvedených kritérií je v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1. V této věci navíc nebylo namítáno, že by postup nevedl v případech, kdy bylo k dispozici dostatečné množství pozemků splňujících kritéria, k určení spravedlivé tržní ceny, a tedy odpovídající náhrady. V projednávané věci však dostatek těchto pozemků k dispozici nebyl, a cena tak byla určena za pomoci nařízení vlády. Soud posuzoval, zda výkupní cena určená tímto způsobem byla v přiměřeném vztahu k hodnotě nemovitosti.

Ve vztahu k pozemkům vyvlastněným prvnímú stěžovateli v roce 2011 Soud poznamenal, že v roce 2007 stanovil nejvyšší správní soud cenu půdy vyvlastněné v téže oblasti pro účely stejné výstavby částkami v rozmezí 28 až 55 eur za metr čtvereční. V soudním přezkumu vyvlastnění byl nejvyšším správním soudem za srovnatelný označen i pozemek, který byl prodán za 115 eur za metr čtvereční. Další pozemek byl prodán těsně mimo časové období, a to za 3 eura za metr čtvereční.

U druhého a třetího stěžovatele byl nejvyšším správním soudem označen za srovnatelný pozemek s cenou 13 eur za metr čtvereční. Není pochyb o tom, že tato cena by byla vzata v úvahu, pokud by se našel alespoň jeden

další srovnatelný pozemek. Přitom nedlouho po skončení řízení v jejich věci byly vládou pro účely stejné stavby vyvlastněny pozemky za částku 10 eur za metr čtvereční. V souvislosti s tím Soud konstatoval, že i když se tyto částky nemohly stát s ohledem na vnitrostátní právo jediným základem pro stanovení tržních cen pozemků, měly být v rámci vyvlastnění alespoň vzaty v potaz jako vodítka pro určení tržní ceny.

Soud podotkl, že pozemky prvního stěžovatele byly v souladu s nařízením vlády vyvlastněny v průměru za 0,11 eura a pozemky druhého a třetího stěžovatele za 0,43 eura za metr čtvereční. Ačkoli Soud nepřísluší hodnotit vnitrostátní právo, zdůraznil, že nařízení bylo přijato před mnoha lety a bylo založeno na informacích vztahujících se k celé zemi, nikoli k dotčeným pozemkům.

Na základě předložených dokumentů Soud upozornil na existenci poměrně velkých rozdílů v hodnotách pozemků, které mohly být vodítkem pro určení tržní ceny (od 6 do 115 eur v případě prvního stěžovatele a od 10 do 13 eur v případě druhého stěžovatele) a výší náhrad, které byly skutečně vyplaceny prvnímu (0,11 eura) a druhému a třetímu stěžovateli (0,43 eura). Soud upozornil, že nejvyšší správní soud tyto rozdíly nijak nevysvětli a nevedl, v čem se pozemky vyvlastňované stěžovatelům lišily od jiných. Dle Soudu tyto nevysvětlené rozdíly zcela naplňovaly námitky vyjádřené čtyřmi di-

Z

sentujícími soudci ústavního soudu, podle nichž náhrady stanovené dle nařízení vlády, tak jako v případě stěžovatelů, jsou zjevně a dramaticky nižší než spravedlivá tržní cena. K dalším námitkám vlády Soud podotkl, že relativně nízká hodnota nemovitostí určená pro potřeby daňového řízení neměla žádnou souvislost s tržní cenou nemovitosti. Odmítl i statistická data ohledně cen nemovitostí dodaná vládou s odůvodněním, že vláda nevysvětlila, jak byla data zpracována, a podle názoru ústavního soudu, některých členů parlamentu i prvního stěžovatele byly ceny v nich uvedené výrazně nižší. Konečně Soud odmítl také námitky vlády, že první stěžovatel nabyl svůj pozemek v roce 2008 za relativně nízkou cenu a druhý a třetí stěžovatel měli před vyvlastněním z pronájmu pozemků velmi nízký výnos v podobě toliko 50 kilogramů obilí ročně.

Dle Soudu použití pravidel stanovených v nařízení vlády nevedlo k poskytnutí náhrady, která by odpovídala hodnotě půdy stěžovatelů. Vyvlastněním pozemků nedošlo k nastolení spravedlivé rovnováhy mezi ochranou majetku a veřejným zájmem. Došlo proto k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

B. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

Soud připomněl, že dokumenty, které mu byly předloženy, neumožňují stanovit hodnotu nemovitosti tak, aby byla v přiměřeném vztahu k její tržní hodnotě v době vyvlastnění. Zopakoval, že nedostatky odhalené Soudem v této věci vyplývaly z nemožnosti zohlednit při určování ceny nemovitosti na základě nařízení vlády další faktory. Soud zamítl nárok prvního stěžovatele na náhradu majetkové škody a odkázal jej na potřebu požádat o obnovu vnitrostátního řízení, v němž bude moci tento nárok uplatnit. Následně bude povinností vnitrostátních soudů, aby o věci rozhodly v souladu s článkem 1 Protokolu č. 1 a příslušnou judikaturou Soudu.

Soud dále zamítl nárok stěžovatele na příslušné úroky. Uvedl, že v podobných případech je cílem dosáhnout stavu co nejvíce se blížícímu situaci, která by nastala, kdyby nedošlo k porušení práva chráněného Úmluvou. Úhrada je tak omezena toliko na přiměřenou náhradu, která měla být vyplacena v době vyvlastnění, a nezahrnuje nárok na dodatečné náhrady za dobu po něm následující.

Ochrana osobnosti

Rozsudek ze dne 30. června 2020 ve věci č. 21768/12 – *Petro Carbo Chem, S.E. proti Rumunsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány při posuzování komentářů stěžovatelky, menšinového akcionáře významné obchodní společnosti, na adresu ředitele této společnosti nevzaly v úvahu kritéria vyplývající z judikatury Soudu stran zvýšené ochrany svobody projevu v otázkách veřejného zájmu a bez dostatečných důvodů upřednostnily zájem na ochraně pověsti ředitele společnosti, čímž došlo k porušení článku 10 Úmluvy. V řízení týkajícím se naopak výroků ředitele společnosti vůči stěžovateli Soud porušení práva na respektování soukromého života stěžovatelky chráněného článkem 8 Úmluvy neshledal.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka je nadnárodní obchodní korporací, která vlastní řadu průmyslových podniků napříč Evropou mj. v oblasti chemického průmyslu. V roce 2007 se stala menšinovou akcionářkou ve společnosti Oltchim, provozující největší chemický podnik v Rumunsku, jejímž většinovým akcionářem byl stát. Mezi stěžovatelkou a generálním ředitelem společnosti posléze vznikly

podle článku 10 Úmluvy a právem na respektování soukromého života podle článku 8: zda byl projev příspěvkem do debaty o záležitosti obecného zájmu, zda je dotčená osoba veřejně známá, jaké bylo její předchozí počínání, jaký byl obsah, forma a důsledky projevu, způsob získání příslušných informací a jejich pravdivost (*Axel Springer AG proti Německu*, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 90–95; *Von Hannover proti Německu (č. 2)*, č. 40660/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 109–113). Pokud vnitrostátní soudy postupují podle těchto kritérií, přistoupí Soud k nahrazení jejich závěrů svým vlastním jenom z vážných důvodů (*Axel Springer AG proti Německu*, cit. výše, § 88; *Von Hannover proti Německu (č. 2)*, cit. výše, § 107).

Soud dále připomněl, že u velkých obchodních společností a rovněž u osob, které stojí v jejich čele, je míra přípustné kritiky vyšší než u běžných jednotlivců; zároveň zde ale existuje i zájem chránit obchodní úspěch a životaschopnost těchto společností, a to nejen v zájmu jejich akcionářů a zaměstnanců, ale i ekonomiky v širším měřítku. Stát proto požívá určitého prostoru

spory ohledně vedení, hospodářské situace společnosti a jejího řešení. Stěžovatelka a ředitel se skrze média vzájemně osočovali z poškozování společnosti, kvůli čemuž na sebe následně podali i žaloby na ochranu osobnosti z důvodu zásahu do pověsti. Vnitrostátní soudy rozhodly v obou řízeních ve prospěch ředitele společnosti s tím, že stěžovatelka je povinna zaplatit mu symbolickou částku a zajistit zveřejnění rozsudku v celostátních novinách.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že jako menšinový akcionář měla právo vyjádřit názor na řízení společnosti a její ekonomickou situaci. Nadto se jednalo o záležitost veřejného zájmu.

Soud předně shledal, že rozhodnutí vnitrostátních soudů v projednávané věci nepochybně lze kvalifikovat jako zásah do práva stěžovatelky na svobodu projevu, chráněného článkem 10 Úmluvy, přičemž tento zásah byl stanoven zákonem (konkrétně občanským zákoníkem) a sledoval legitimní cíl „ochrany pověsti jiných“, jmenovitě ředitele společnosti Oltchim.

Ohledně nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud připomněl, že jeho dosavadní judikatura vymezuje celou řadu aspektů, které je nutno vzít v potaz při hledání rovnováhy mezi právem na svobodu projevu

Z

pro uvážení ohledně vymezení právních prostředků, kterými se obchodní společnost může bránit proti tvrzením způsobilým poškodit její pověst (*Steel a Morris proti Spojenému království*, č. 68416/01, rozsudek ze dne 15. února 2005, § 94).

V projednávané věci Soud zdůraznil, že kritika stěžovatelky se netýkala aspektů soukromého života ředitele společnosti Oltchim, nýbrž způsobu, jakým tuto společnost řídil (obdobně *Sabou a Pircalab proti Rumunsku*, č. 46572/99, rozsudek ze dne 28. září 2004, § 39). Vzhledem k tomu, že se stěžovatelka vyjadřovala k budoucnosti nejvýznamnější chemické společnosti v zemi, jejímž většinovým vlastníkem byl stát, se dle Soudu předmětné komentáře vztahovaly k otázkám veřejného zájmu: fungování významných obchodních korporací (*Steel a Morris proti Spojenému království*, cit. výše, § 95) a posílení odpovědnosti manažerů těchto společností. Obojí si přitom žádá poskytnutí zvýšené míry ochrany svobody projevu, čímž je zúžen prostor pro uvážení ze strany států (*Baka proti Maďarsku*, č. 20261/12, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2016, § 158–159). Nadto profesní jednání

ředitele jedné z nejvýznamnějších obchodních společností s sebou nese širší hranice přijatelné kritiky (*Steel a Morris proti Spojenému království*, cit. výše, § 94).

Vnitrostátní soudy však, aniž by identifikovaly jakékoli konkrétní dopady do soukromého života ředitele společnosti, soustředily pozornost na to, jaké negativní důsledky měly komentáře stěžovatelky na obraz a obchodní důvěryhodnost společnosti Oltchim. Nezhlednily nijak, zda komentáře stěžovatelky přispěly k debatě o otázce veřejného zájmu, a řádně se nezabývaly tím, zda se ředitel společnosti aktivně účastnil debaty v médiích, možnou věrohodností jeho tvrzení a formou jeho prohlášení. Předmětný spor nebyl vůbec posuzován jako střet mezi právem na svobodu projevu a právem na ochranu před zásahem do pověsti (*Dyundin proti Rusku*, č. 37406/03, rozsudek ze dne 14. října 2008, § 33). Vnitrostátní soudy tedy neuplatnily standardy vyplývající z judikatury Soudu, a proto bylo dle Soudu namístě, aby Soud nahradil jejich pohled vlastním uvážením.

Soud předně uvedl, že většina informací zveřejněných stěžovatelkou se týkala finančních otázek, které mohly mít dopad na její majetkové poměry. Z okolností věci přitom dle Soudu neplyne, že by informace zveřejněné stěžovatelkou zcela postrádaly skutkový základ nebo že by byly nepravdivé nebo klamavé. Nelze proto říci, že by úmyslem stěžovatelky mohlo být vytvořit paniku, a tím poškodit obchodní zájmy společnosti Oltchim.

Z

spadá pod pojem „soukromého života“ podle článku 8 Úmluvy, otevřenou (*Firma EDV für Sie, EFS Elektronische Datenverarbeitung Dienstleistungs GmbH proti Německu*, č. 32783/08, rozhodnutí ze dne 2. září 2014, § 23). Ani v projednávané věci ovšem dle Soudu není nutné tuto otázku vyřešit, jelikož je vnesená námitka nepřijatelná pro zjevnou neopodstatněnost.

Výroky ředitele společnosti Oltchim na adresu stěžovatelky lze předně hodnotit jako příspěvky k debatě o záležitostech obecného zájmu, přičemž stěžovatelka je celoevropsky známou korporací, a proto jsou hranice přijatelné kritiky u ní širší. Většina komentářů ředitele se vázala k otázkám spojeným s možným konkurenčním střetem mezi jím řízenou společností a stěžovatelkou: jednalo se o obavy z možného převzetí kontroly nad společností stěžovatelkou, resp. zneužití účasti v představenstvu společnosti k obchodním příležitostem, případně z likvidace společnosti s cílem upevnit dominantní postavení stěžovatelky v témže oboru činnosti. Dle Soudu však tyto komentáře, i když byly do určité míry přehnané, představovaly hodnotící soudy. Stran obvinění, že někteří představitelé stěžovatelky byli příslušníky cizí tajné služby, Soud toliko poznamenal,

Ve skutečnosti bylo stěžovatelčiným záměrem spíše otevřít debatu o vedení této společnosti, v níž měla stěžovatelka svůj podíl, a tím v dlouhodobém horizontu zlepšit její fungování.

Co se týče formy předmětných projevů, Soud konstatoval, že média výroky stěžovatelky reprodukovala, aniž je stěžovatelka měla možnost kontrolovat. Stěžovatelka neodhalila podrobnosti ze soukromého života ředitele ani se na jeho adresu nedopustila urážlivých výroků nebo tvrzení postrádajících skutkový základ; výroky stěžovatelky byly v prvé řadě vyjádřením názoru na způsob, jakým ředitel společnost vede. Konečně, byť měla uložená sankce symbolickou výši, mohla mít odrazující účinek (*mutatis mutandis, Tatár a Fáber proti Maďarsku*, č. 26005/08 a 26160/08, rozsudek ze dne 12. června 2012, § 41).

Soud proto shledal, že nebyly dány silné důvody k omezení svobody projevu v předmětné debatě, která se týkala otázky veřejného zájmu. Došlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka dále namítala, že se jí ze strany vnitrostátních orgánů nedostalo účinné ochrany před zásahy do její pověsti na základě veřejných prohlášení učiněných ředitelem společnosti Oltchim.

Soud úvodem připomněl, že jeho dosavadní judikatura ponechává otázku, zda pověst obchodní společnosti

že obvinění se netýkalo samotné stěžovatelky, ale jejích představitelů, a bylo proto na nich, zda se budou v této souvislosti domáhat nápravy.

Co do důsledků komentářů Soud připomněl, že je třeba rozlišovat mezi zájmem na obchodní pověsti, která nemá morální rozměr, a újmou na pověsti jednotlivce, která se týká jeho společenského postavení a lidské důstojnosti (*Uj proti Maďarsku*, č. 23954/10, rozsudek ze dne 19. července 2011, § 22). V projednávané věci dle Soudu nejsou dostatečné důkazy o dopadech předmětných komentářů na investiční možnosti stěžovatelky v Rumunsku či na její postavení jako obchodního partnera na mezinárodní úrovni, které by dokládaly, že stěžovatelka v jejich důsledku utrpěla újmu.

Soud proto učinil závěr, že vnitrostátní soudy nepřekročily prostor pro uvážení a dostály svému pozitivnímu závazku zajistit stěžovatelce právo na účinnou ochranu její pověsti. Námitka porušení článku 8 Úmluvy je tedy zjevně neopodstatněná.

Policejní databáze

Rozsudek ze dne 11. června 2020 ve věci č. 74440/17 – P. N. proti Německu

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že nedošlo k porušení práva stěžovatele, v minulosti opakovaně odsouzeného recidivisty, na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy, když byly v policejní databázi uchovávány jeho fotografie, otisky prstů a dlaní a popis jeho osoby, přestože bylo zastaveno trestní stíhání, v jehož rámci mu byly osobní údaje odebrány.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Proti stěžovateli bylo v červnu 2011 zahájeno trestní řízení pro podezření z přechovávání a užívání věci pocházející z trestné činnosti. V souvislosti s tím policejní orgán rozhodl, aby byly stěžovateli odebrány otisky prstů a dlaní, pořízeny fotografie jeho obličeje, těla a tetování a byl sestaven popis jeho zevnějšku. Tyto údaje měly být uchovávány po dobu pěti let ve zvláštní poli-

cejní databázi za účelem usnadnění jeho budoucí identifikace v případě, že by se dopustil další trestné činnosti. V červnu 2012 bylo trestní stíhání zastaveno pro nedostatek důkazů. Stěžovatel proto požádal o výmaz svých osobních údajů z databáze. Policie jeho žádosti nevyhověla s tím, že je recidivista, a proto lze mít důvodné obavy, že se v budoucnu dopustí dalšího kriminálního jednání. Zásah do stěžovatelových práv je proto legitimní a přiměřený. Navíc dle příslušné právní úpravy má na okamžitý výmaz údajů z databáze nárok pouze osoba, u níž bylo trestní stíhání zastaveno pro její nevinu, nikoli osoba, u níž bylo zastaveno z jiného důvodu, včetně nedostatku důkazů. Stěžovatel podal proti zamítavému rozhodnutí správní žalobu, která byla v prvním stupni zamítnuta, protože měl soud za to, že vzhledem ke stěžovatelově trestní minulosti je rozhodnutí o uchovávání jeho osobních údajů v databázi přiměřené, přičemž ale pokud by stěžovatel svým jednáním prokázal, že uchovávání údajů není nadále nezbytné, může se domáhat jejich výmazu i před uplynutím pětileté lhůty. Odvolací soud se následně ztotožnil se závěry soudu prvního stupně. Spolkový ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl bez odůvodnění.

Z

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že rozhodnutí vnitrostátních orgánů uchovávat jeho osobní údaje v policejní databázi pro účely budoucí identifikace v případě recidivy bylo nepřiměřené a v rozporu s jeho právy podle článku 8 Úmluvy.

Soud nejprve zkoumal, zda došlo k zásahu do stěžovatelova práva na respektování soukromého života. Připomněl, že pojem soukromého života zahrnuje všechny aspekty týkající se osobní identity jednotlivce, včetně fotografií jeho podoby, a vychází z předpokladu, že osoba má mít kontrolu nad jejich používáním a shromažďováním (*Von Hannover proti Německu* (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 95–96). Pořízení fotografických snímků jednotlivce a jejich uchovávání v policejní databázi s možností jejich automatického zpracovávání zasahuje do práva na respektování soukromého života (*Gaughran proti Spojenému království*, č. 45245/15, rozsudek ze dne 13. února 2020, § 65–70). Totéž platí

pro snímání otisků prstů (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 78–86) nebo pro shromažďování údajů týkajících se života jednotlivce orgány veřejné moci (*Gardel proti Francii*, č. 16428/05, rozsudek ze dne 17. prosince 2009, § 58). Snímání otisků dlaní je dle Soudu opatřením, které je svou intenzitou a možnostmi budoucího použití velmi podobné snímání otisků prstů. Sestavení popisu osoby a jeho zařazení do policejní evidence pro účely budoucí identifikace je srovnatelné s pořízením fotografií, i když je dané opatření méně rušivé z pohledu soukromého života. O tom, že došlo k zásahu do práv stěžovatele chráněných článkem 8 Úmluvy, tak Soud neměl pochyb.

Dále se Soud zabýval otázkou, zda byl tento zásah v souladu s požadavky plynoucími z čl. 8 odst. 2 Úmluvy, tedy zda byl stanoven zákonem, sledoval legitimní cíl a byl nezbytný v demokratické společnosti.

Požadavek zákonnosti vyžaduje, aby měl zásah zákonný podklad. Nadto musí být právní úprava přístupná, předvídatelná a skýtat dostatečné záruky proti svévolnému zasahování do práv (*Rotaru proti Rumunsku*,

č. 28341/95, rozsudek velkého senátu ze dne 4. května 2000, § 55). V kontextu ochrany osobních údajů je nezbytné, aby měl jednotlivec k dispozici alespoň minimální záruky proti jejich zneužití, a sice co do mezní doby jejich uchovávání, ukládání, zpřístupňování třetím stranám, ochrany integrity a důvěrnosti dat a postupů, kdy musí být zničena (*Association for European Integration and Human Rights a Ekimdzhev proti Bulharsku*, č. 62540/00, rozsudek ze dne 28. června 2007, § 75–77).

V projednávané věci bylo nařízeno odebrání a uchovávání údajů o stěžovateli na základě ustanovení trestního řádu. To sice bylo formulováno poměrně široce, když takové opatření připouštělo, „kdykoli je to pro plnění úkolů policie nezbytné“, avšak bylo upřesněno soudní judikaturou. Ta především vyžadovala, aby policejní orgán provedl individualizovaný přezkum nezbytnosti opatření a v jeho rámci zhodnotil, zda je pravděpodobné, že tyto údaje mohou být v budoucnu nápomocné pro odhalování a vyšetřování trestné činnosti. V tomto ohledu musí policejní orgán přihlížet jak k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, tak k osobnosti podezřelého a jeho kriminální minulosti. Soud tak dospěl k závěru, že příslušné ustanovení německého trestního řádu bylo ve spojení s judikaturou vnitrostátních soudů dostatečně předvídatelné a obsahovalo záruky proti svévoli.

Z

Výše uvedené zásady Soud následně použil na projednávanou věc. Úvodem zdůraznil, že závěr vnitrostátních soudů o nutnosti uchovávat stěžovatelovy osobní údaje v policejní databázi byl založen na individualizovaném zhodnocení pravděpodobnosti, že se stěžovatel v budoucnu dopustí další trestné činnosti. Soudy přitom vycházely z povahy, závažnosti a četnosti dosavadní trestné činnosti. Stěžovatel byl v minulosti třináctkrát shledán vinným ze spáchaní rozličných trestných činů (z toho v pěti případech odsouzen k trestu odnětí svobody). Počet jeho odsouzení klesal, nicméně navzdory tomu byl znovu odsouzen k trestu odnětí svobody a k několika peněžitým trestům. Několik dalších trestních řízení bylo zastaveno z důvodu schválení narovnání nebo pro nízkou závažnost spáchaných trestných činů. V tomto ohledu Soud připustil, že i stíhání, která byla zastavena z jiných důvodů, než je zproštění viny, mohou mít ve velmi omezené míře relevanci pro hodnocení nezbytnosti uchovávat údaje obviněného v policejní evidenci. Závěr vnitrostátních soudů, že stěžovatel by se v budoucnu znovu mohl dopustit trestné činnosti, tudíž Soud nepovažoval za nepodložený nebo svévolný. Vnitrostátní orgány dle

V dalším kroku Soud konstatoval, že předmětný zásah sledoval legitimní cíl v podobě předcházení zločinnosti a ochrany práv a svobod jiných.

Nakonec zbývalo posoudit, zda byl zásah také nezbytný v demokratické společnosti. V této souvislosti se musel Soud ujistit, že zásah odpovídal „naléhavé společenské potřebě“ a že vnitrostátní orgány předložily k jeho zdůvodnění relevantní a dostatečné důvody (*S. a Marper proti Spojenému království*, cit. výše, § 101). Vnitrostátní právní úprava nadto musí zajistit, že jsou uchovávány jenom údaje, jež jsou relevantní a potřebné pro dosažení vytyčeného legitimního cíle. Jsou-li tyto údaje uchovávány v souvislosti s trestním řízením, je nutno zkoumat také to, zda vnitrostátní orgány zohlednily povahu a závažnost trestné činnosti údajně páchané stěžovatelem a zda vzaly v potaz skutečnost, že nakonec nebyl uznán vinným (tamtéž, § 106, 113, 119 a 122). Soud rovněž přihlíží k intenzitě zásahu do soukromého života stěžovatele. Za zvláště invazivní opatření je Soudem považován odběr buněčného materiálu, z něhož lze zjistit značné množství citlivých informací o soukromí dotčené osoby (tamtéž, § 120). Mezi další významná hlediska patří doba, po kterou mohou být údaje v evidenci uchovávány, možnost přezkumu nezbytnosti jejich uchovávání nezávislým orgánem, který může nařídit výmaz, a existence záruk proti jejich zneužití.

Soudu rovněž náležitě zohlednily skutečnost, že stěžovatel nakonec nebyl shledán vinným ze spáchaní trestného činu, ve spojení s nímž došlo k vložení jeho osobních údajů do policejní databáze. Soud tak odlišil projednávanou věc od dřívějších případů, v nichž došlo k zastavení trestního stíhání nebo zproštění obžaloby, aniž by dotčené osoby byly v minulosti odsouzeny za jinou trestnou činnost (srov. *S. a Marper proti Spojenému království*, cit. výše, § 106, 113–114 a 122–123; či *M. K. proti Francii*, č. 19522/09, rozsudek ze dne 18. dubna 2013, § 41 a 42). Soud také shledal, že vnitrostátní orgány uchovávaly o stěžovateli spíše méně citlivé osobní údaje (fotografie, otisky prstů a dlaní a fyziologický popis), nikoli např. vzorky jeho DNA. I tím se tato věc lišila od citované judikatury, v níž stěžovatelé nebyli ani v minulosti pravomocně odsouzeni, a přitom byly uchovávány profily jejich DNA. Závěrem Soud konstatoval, že stěžovatelovy osobní údaje byly řádně chráněny před zneužitím a měly být uchovávány pouze po omezenou dobu, přičemž stěžovateli byly dány k dispozici procesní prostředky k tomu, aby dosáhl jejich výmazu z policejní databáze před uplynutím zákonné pětileté lhůty, budou-li pro to postupem doby důvody.

Na základě všech uvedených skutečností Soud učinil závěr, že k porušení stěžovatelova práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy nedošlo.

Hate speech

Rozsudek ze dne 12. května 2020 ve věci č. 29297/18 – Lilliendahl proti Islandu

Senát druhé sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru o zjevné neopodstatněnosti stížnosti, kterou se stěžovatel domáhal vyslovení porušení článku 10 Úmluvy chránícího svobodu projevu z důvodu odsouzení k peněžitému trestu ve výši 800 eur za homofobní komentář v diskuzním fóru na internetu.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V roce 2015 schválila rada města Hafnarfjörður návrh na posílení výuky a poradenství týkající se problematiky LGBT osob na základních a středních školách. Návrh byl podroben intenzivní veřejné debatě, v rámci které se stal i tématem rozhlasového vysílání.

Stěžovatel vyjádřil svůj odpor k návrhu rady i k příslušnému rozhlasovému vysílání na internetovém diskuzním fóru pod článkem věnovaným právě odvysílanému pořadu. Ve svém komentáři označil LGBT osoby za sexuální devianty a jejich chování za nechutné. Nezisková

výroky usilují o zneužití svobody projevu jejím uplatněním pro účely, které jsou zjevně v rozporu s hodnotami chráněnými Úmluvou (tamtéž, § 114).

Soud shledal, že výrok stěžovatele nedosahoval tohoto vysokého prahu pro použitelnost článku 17 Úmluvy. Komentář byl sice značně předsudečné povahy, nelze však říci, že by bylo okamžitě zřejmé, že podněcoval k násilí a nenávisti nebo popíral práva a hodnoty chráněné Úmluvou. Stěžovateli tak nebyla uzavřena možnost namítat porušení svobody projevu.

B. K TVRZENÉMU PORUČENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Soud opakovaně shledal, že svoboda projevu představuje jeden ze základních pilířů demokratické společnosti. Úmluvou jsou chráněny nejen informace a myšlenky, které jsou přijímány pozitivně nebo vnímány jako neškodné, ale i takové, které zraňují, šokují nebo znepokojují. Výjimky ze svobody projevu musí být pojímány úzce a potřeba jakýchkoliv omezení musí být přesvědčivě prokázána [Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 101]. Při posuzování, zda vnitrostátní orgány

organizace, která se měla na plánované úpravě osnov na školách podílet, podala na stěžovatele za tento příspěvek trestní oznámení pro porušení ustanovení trestního zákona, které postihovalo veřejné hanobení, zesměšňování a znevažování skupiny osob nebo vyhrožování této skupině. Stěžovatel byl okresním soudem napřed zproštěn obžaloby, na základě odvolání státního zástupce byl však nejvyšším soudem později odsouzen k peněžitému trestu ve výši cca 800 eur.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatel namítal, že odsouzení za komentář v diskuzním fóru představovalo porušení jeho práva na svobodu projevu chráněného článkem 10 Úmluvy.

A. K POUŽITÍ ČLÁNKU 17 ÚMLUVY

Soud nejprve posuzoval, zda stížnost není na základě článku 17 Úmluvy, který zakazuje zneužití práv chráněných Úmluvou, neslučitelná s Úmluvou *ratione materie*. Rozhodným kritériem pro posouzení použitelnosti tohoto ustanovení je, zda stěžovatelův výrok podněcuje k násilí a nenávisti (Perinçek proti Švýcarsku, č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015, § 113–115). Článek 17 je však použitelný pouze ve výjimečných a krajních situacích. V případech týkajících se práva na svobodu projevu by měl být použit pouze tehdy, je-li bezprostředně zřejmé, že předmětné

Z

odůvodnily zásah do svobody projevu relevantně a dostatečně, se Soud musí ujistit, zda tyto orgány použily standardy, které jsou v souladu se zásadami vymezenými článkem 10 Úmluvy, a zda dostatečně vyhodnotily skutkové okolnosti věci. Důležitým aspektem pro posouzení zásahu do práva na svobodu projevu je též povaha a závažnost uvalené sankce (Ceylan proti Turecku, č. 23446/94, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 37).

V hodnocení, zda došlo k porušení práva na svobodu projevu, mají státy jistý prostor pro uvážení (Steel a Morris proti Spojenému království, č. 68416/01, rozsudek ze dne 15. února 2005, § 87). Úlohou Soudu při následném přezkumu není provést znovu test přiměřenosti. Ze zásady subsidiarity vyplývá, že pokud nezávislý soud pečlivě přezkoumal skutkové okolnosti, uplatnil lidskoprávní standardy v souladu s judikaturou Soudu a náležitě poměřoval soupeřící zájmy, Soudu nepřisluší rozhodnutí vnitrostátního soudu nahrazovat. Výjimka z této zásady se uplatní pouze tehdy, když pro to existují silné důvody [Von Hannover proti Německu (č. 2), cit. výše, § 107].

a) K existenci zásahu

Odsouzení stěžovatele bezesporu představovalo zásah do práva na svobodu projevu.

b) K otázce, zda komentář stěžovatele představoval tzv. hate speech ve smyslu judikatury Soudu

Výroky představující nenávistné projevy (tzv. *hate speech*) jsou Soudem děleny do dvou kategorií. První kategorie zahrnuje nejzávažnější formy *hate speech*, které spadají pod článek 17 Úmluvy, a jsou tak vyjmuty z ochrany článku 10 Úmluvy. Druhá kategorie se skládá z méně závažných forem *hate speech*, které nespádají zcela mimo ochranu článku 10, ale státy se mohou rozhodnout je omezovat (*Féret proti Belgii*, č. 15615/07, rozsudek ze dne 16. července 2009, § 54–92). Do této kategorie Soud neřadí jenom výslovné výzvy k násilí a jiným trestným činům, ale také útoky na osoby spočívající v urážení, zesměšňování či pomlouvání skupiny osob. V těchto případech Soud vyhodnocuje, zda se jedná o *hate speech* na základě obsahu výroku a způsobu jeho sdělení. Například ve věci *Féret proti Belgii* Soud neshledal porušení článku 10 Úmluvy, když posuzoval odsouzení stěžovatele, předsedy politické strany, za rasistické komentáře pronesené v roli politika v průběhu volební kampaně. Jeho komentáře měly široké publikum a větší dopad, než kdyby je pronesl jako soukromá osoba.

V projednávané věci se Soud plně ztotožnil se závěry nejvyššího soudu, že komentář byl „závažný, značně škodlivý a předsudečný“. Použitím výrazů „sexuální deviace“ a „sexuální devianti“ ve spojení s vyjádřením znechucení stěžovatel podporoval intoleranci a nenávist vůči homosexuálům.

Soud shledal, že byť výrok stěžovatele nepatří do první kategorie *hate speech*, svou formulací i obsahem jasně spadá do její druhé kategorie. Na tomto závěru nic nemění ani skutečnost, že stěžovatel výrok pronesl jako běžný občan, a nikoli jako osoba ve význačném postavení, jejíž výroky mají široké publikum, ani skutečnost, že útok nebyl mířen na zranitelné skupiny či osoby.

c) K zákonnosti zásahu

Příslušné ustanovení trestního zákoníku postihující hanobení, zesměšňování a znevažování skupiny osob nebo vyhrožování skupině založené na určitých charakteristikách včetně sexuální orientace bylo dostatečně jasné a předvídatelné, a naplňovalo tak požadavek zákonnosti.

d) Ke sledovanému cíli

Účelem ustanovení trestního zákoníku bylo chránit právo na respektování soukromého života a možnost užívat základní práva a svobody na rovném základě s ostatními a též bránit práva skupin osob, které byly

Z

historicky vystavovány diskriminaci. Zásah tak naplňoval sledovaný cíl ochrany práv a svobod jiných osob.

e) K nezbytnosti v demokratické společnosti

Nejvyšší soud v projednávané věci ze široka poměřoval soupeřící zájmy: na jedné straně právo stěžovatele na svobodu projevu a na druhé straně právo homosexuálů na respektování soukromého života chráněné ústavou a článkem 8 Úmluvy. Soud souhlasil s nejvyšším soudem v tom, že komentáře stěžovatele byly závažné, značně škodlivé a předsudečné a že nepředstavovaly relevantní kritiku rozhodnutí městské rady, které veřejnou debatu vyvolalo. Soud dále připomněl, že diskriminaci založenou na sexuální orientaci považuje za stejně závažnou jako diskriminaci vyplývající z odlišné rasy, původu či barvy pleti (*Smith a Grady proti Spojenému království*, č. 33985/96 a 3986/96, rozsudek ze dne 25. července 1999, § 97). Podotkl, že jak Výbor ministrů, tak Parlamentní shromáždění Rady Evropy v minulosti vyžadovaly ochranu sexuálních menšin a osob s odlišnou genderovou identitou před nenávistnými a diskriminačními projevy, a to s poukazem na marginalizaci a

pronásledování, kterému byly a stále jsou tyto skupiny vystaveny. Podle Soudu nejvyšší soud pro odsouzení stěžovatele uvedl dostatečné a relevantní důvody. Navíc, ačkoli trestní sazba umožňovala uložení trestu odnětí svobody až na dva roky, stěžovatel byl odsouzen toliko k peněžitému trestu ve výši cca 800 eur. Tento trest Soud nepovažoval za daných okolností za přehnaný.

Dle Soudu vzal nejvyšší soud v úvahu všechna kritéria vyplývající z judikatury Soudu a jednal v rámci prostoru pro uvážení. Posouzení povahy a závažnosti komentáře nebylo zjevně nerozumné a náležitě poměřovalo osobní zájmy stěžovatele s veřejným zájmem zahrnujícím práva genderových a sexuálních menšin. Ve světle stávající judikatury a zásady subsidiarity tak Soud dospěl k závěru, že mu nepřísluší, aby rozhodnutí vnitrostátního soudu nahrazoval svým vlastním. Soud tudíž označil stížnost za zjevně neopodstatněnou.

Vymezení trestného činu a použití mírnějšího zákona

Rozsudek ze dne 29. května 2020 ve věci č. P16-2019-001 – Posudek vydaný podle Protokolu č. 16 na žádost arménského ústavního soudu

Velký senát Soudu v odpovědi na otázky položené arménským ústavním soudem jednomyslně shledal, že použití „blanketního odkazu“ či „legislativní techniky odkazem“ ve vymezení skutkové podstaty trestného činu není samo o sobě neslučitelné s požadavky vyplývajícími z článku 7 Úmluvy, a to ani tehdy, je-li odkazováno na právní normu vyšší právní síly a vyšší míry obecnosti, než jaké má odkazující ustanovení. Obě právní normy jako celek však musí umožňovat dotčeným osobám předvídat, za jaké jednání budou trestně odpovědné. Nejúčinněji bude předvídatelnosti dosaženo, pokud odkaz bude výslovné a odkazující ustanovení bude vymezovat konstitutivní prvky skutkové podstaty trestného činu. Ustanovení, na něž je odkazováno, však nesmí rozšiřovat rozsah trestnosti činu. Dále Soud uvedl, že při porovnání, zda je pro pachatele příznivější použití trest-

ního zákona účinného v době spáchání činu, či pozdějšího zákona, je nutné v souladu se zásadou konkretizace přihlídnout ke všem okolnostem případu. Je-li pozdější zákon ve svých účincích přísnější, nelze ho použít.

I. POZADÍ VĚCI A VNITROSTÁTNÍ ŘÍZENÍ, V JEHOŽ RÁMCI BYL POSUDEK VYŽÁDÁN

V únoru 2008 se v Arménii konaly prezidentské volby, v nichž byl vyhlášen vítězem tehdejší předseda vlády Sargsyan. Příznivci opozičního kandidáta Ter-Petrosyana považovali volby za nesvobodné a neférové a konali po celé zemi protestní demonstrace. Hlavní protesty se soustředily na Náměstí svobody v Jerevanu, kde protestující zůstávali i přes noc. Dne 1. března 2008 v časných ranních hodinách zahájila policie spolu se zvláštními jednotkami operaci za účelem rozpuštění shromáždění. To vyvolalo velké násilné střety, které trvaly až do druhého dne a do jejichž řešení byla povolána i armáda. Během nepokojů bylo zabito 10 osob – 8 protestujících a dva policisté. Dne 2. března 2008 tehdejší prezident Kocharyan vyhlásil na dobu 20 dní nouzový stav, s nímž bylo mj. spojeno omezení řady základních práv, včetně shromažďovacího práva.

V dubnu 2018 vedly události označované jako „Sameťová revoluce“ k odstoupení vlády a její nahrazení opozicí. V červenci 2018 byl R. Kocharyan obviněn ze svržení ústavního pořádku. Toho se měl dopustit v březnu

Z

2008 zejména tvrzeným protiústavním povoláním armády proti civilnímu obyvatelstvu v politických záležitostech a protiústavním vyhlášením nouzového stavu, které vedlo k omezení řady základních práv a svobod.

Soud prvního stupně, u něhož byla obžaloba podána, řízení přerušil a obrátil se na ústavní soud s žádostí o výklad, zda je čl. 300.1 trestního zákoníku, o něžž byla obžaloba opřena, v souladu s ústavou z roku 2015. Soud vyjádřil pochybnosti ohledně dodržení zásady právní jistoty, a též zda dané ustanovení, které nabylo účinnosti až rok po předmětných událostech, zhoršilo právní situaci obžalovaného. R. Kocharyan se následně také na ústavní soud obrátil s obdobnými námitkami. Ústavní soud řízení ve věci přerušil a obrátil se na Soud s žádostí o posudek.

II. POLOŽENÉ OTÁZKY

Arménský ústavní soud v žádosti o posudek Soudu formuloval následující otázky:

1. Vyplývá z pojmu „zákon“ uvedeného v článku 7 Úmluvy a v jejích dalších ustanoveních, například článkách 8 až 11, stejná míra kvalitativních požadavků (jistota, dostupnost, předvídatelnost a stabilita)?

2. Pakliže ne, jaké jsou standardy vymezení?

3. Naplňuje trestní zákon, který vymezuje skutkovou podstatu trestného činu za použití odkazu na právní předpis vyšší právní síly a větší míry obecnosti, požadavky na jistotu, dostupnost, předvídatelnost a stabilitu?

4. Jaké jsou ve světle zákazu retroaktivity trestního zákona (čl. 7 odst. 1 Úmluvy) stanoveny standardy srovnání trestního zákona účinného v době spáchání činu a novelizovaného trestního zákona, aby bylo možné identifikovat jejich (základní) kontextové podobnosti a odlišnosti?

III. ODŮVODNĚNÍ POSUDKU SOUDU

A. ÚVODNÍ ÚVAHY

Podle Soudu řízení o posudku vykazuje dva specifické aspekty. V první řadě jsou otázky položené arménským ústavním soudem alespoň zčásti velmi široké a obecné. V druhé řadě ústavní soud požádal o posudek v řízení, které je též svou povahou předběžné, jelikož má vyřešit otázku ústavnosti ustanovení trestního zákoníku, na jehož základě jen R. Kocharyan stíhán.

K prvnímu aspektu Soud poznamenal, že jeho posudky vydané podle Protokolu č. 16 musí být omezeny na prvky, které jsou přímo spojeny s řízením, které probíhá na vnitrostátní úrovni. Soud proto může s ohledem na skutkové a právní okolnosti předmětného vnitrostátního řízení přeformulovat otázky položené vnitrostátním soudem či je vzájemně zkombinovat. Též se může rozhodnout některé otázky nezodpovědět; rozhodnutí kolegia pěti soudců o přípustnosti žádosti o posudek jako celku nutně neznamená, že všechny položené otázky splňují všechna kritéria stanovená Protokolem č. 16.

Ohledně druhého aspektu Soud uvedl, že předběžná povaha vnitrostátního řízení, v jehož průběhu byla vznesena žádost o posudek, vydání posudku nebrání. Soud ústavnímu soudu sdělí, co v daném kontextu vyplývá z článku 7 Úmluvy. Ústavní soud pak následně ve světle posudku rozhodne, zda je předmětné ustanovení trestního zákoníku v souladu s arménskou ústavou.

Závěrem Soud připomněl, že při vydání posudku bude náležitě přihlížet k písemným vyjádřením účastníků řízení. Jeho úkolem však není poskytnout podrobnou odpověď na každý argument, který v nich byl uveden, nejde o sporné řízení, ale spíše v co nejkratším možném časovém rámci poskytnout příslušnému vnitrostátnímu

soudu vodítka, která mu umožní zajistit dodržení práv zakotvených v Úmluvě.

B. K PRVNÍ A DRUHÉ OTÁZCE

Soud konstatoval, že neshledává žádné přímé spojení mezi prvními dvěma otázkami a probíhajícím vnitrostátním řízením. Ze skutkových okolností stíhání R. Kocharajana nijak nevyplývá, že by byla dotčena jeho práva chráněná články 8 až 11 Úmluvy. Není též nijak patrné, jaké otázky ústavní soud zamýšlí vyřešit s pomocí posudku Soudu. Odpovědi Soudu na tyto otázky by nutně musely být abstraktní a obecné, a šly by tak nad rámec posudků, jak je pojímá Protokol č. 16. Nezdá se též možné otázky přeformulovat tak, aby mohl být posudek omezen na aspekty přímo spjaté s probíhajícím vnitrostátním řízením.

V rozsahu, v jakém mohou být první dva dotazy ústavního soudu chápány tak, že míří na otázky právní jistoty a předvídatelnosti, včetně mezi soudního výkladu na poli článku 7 Úmluvy, je možné dle Soudu dostatečně odpovědět v rámci zodpovězení třetího dotazu.

Soud tak s ohledem na výše uvedené učinil dílčí závěr, že první dvě otázky položené arménským ústavním soudem nesplňují požadavky článku 1 Protokolu č. 16, a proto na ně nemůže poskytnout odpověď.

Z

C. K TŘETÍ OTÁZCE

V projednávané věci byl R. Kocharayan stíhán za svržení ústavního pořádku, který trestní zákoník z roku 2009 definuje s pomocí odkazu na prvních šest článků ústavy, v nichž jsou zakotveny základní zásady, na nichž je stát založen, například zásady dělby moci, právního státu, demokratického uspořádání či dodržování základních práv a svobod.

Soud konstatoval, že se dosud v judikatuře výslovně nevyjádřil k tomu, zda je „blanketní odkaz“ či „legislativní technika odkazem“ jako taková v souladu s článkem 7 Úmluvy. Ve dvou věcech nicméně nepřímou připustil, že tomu tak být může. Věc [Kuolelis a ostatní proti Litvě](#) (č. 74357/01 a další, rozsudek ze dne 19. února 2008, § 51–55 a 78) měla vztah k odsouzení bývalých politiků komunistické strany za trestný čin pokračování v prosazování udržení Litvy v Sovětském svazu, který byl též definován odkazem na ústavu. Věc [Hardy proti Islandu](#) (č. 66847/12, rozsudek ze dne 23. listopadu 2017, § 40 a 42–43) se týkala řízení proti bývalému předsedovi vlády za hrubou nedbalost při řešení krize bankovního systému, které se opíralo o článek 17 ústavy ve spojení

s ustanoveními zákona o odpovědnosti ministrů. V obou případech Soud shledal, že příslušná ustanovení, ač byla formulována obecně, byla dostatečně jasná a přiměřeně předvídatelná. Přihlédl též k tomu, že obžalovaní byli politici, kteří si museli být vědomi rizik spojených se svou činností.

Soud dále uvedl, že ústavní normy mohou být formulovány s větší mírou abstrakce než ustanovení trestního zákona ([Rekvényi proti Maďarsku](#), č. 25390/94, rozsudek velkého senátu ze dne 20. května 1999, § 34). To samo o sobě není z pohledu článku 7 Úmluvy problematické. Soudní výklad těchto norem však musí být v souladu s podstatou předmětného trestného činu. Při výkladu ústavních norem je dle Soudu z hlediska článku 7 Úmluvy přípustné přihlédnout i k nepsaným ústavním zvykostem. Nadto, od politiků a dalších vysokých představitelů veřejné moci je možné vyžadovat zvláštní obezřetnost.

„Blanketní odkaz“ či „legislativní technika odkazem“ jako takové tedy podle Soudu nejsou v rozporu s článkem 7 Úmluvy, klíčové je, zda jsou příslušné právní předpisy jako celek dostatečně přesné a předvídatelné.

Komparativní studie provedená Soudem ostatně ukázala, že tyto techniky jsou ve smluvních státech Úmluvy široce používány a více než polovina států je používá i při vymezení trestných činů proti ústavnímu pořádku. Obě normy, odkazující i odkazovaná, však musí jako celek umožnit dotčeným osobám předvídat, případně i s využitím právní rady, jaké jednání může být považováno za trestné. Dle Soudu je nejúčinnější cestou zajištění jasnosti a předvídatelnosti, pokud bude v odkazujícím ustanovení obsažen výslovný odkaz a budou v něm definovány konstitutivní prvky trestného činu. Ustanovení, na které je odkazováno, nesmí rozšířit rozsah trestnosti, která je vymezena v odkazujícím ustanovení. V každém případě je na vnitrostátním soudu, který uplatňuje obě ustanovení, aby posoudil, zda byla trestní odpovědnost za skutkových okolností věci předvídatelná.

D. KE ČTVRTÉ OTÁZCE

V projednávané věci byl R. Kocharayan obviněn z trestného činu svržení ústavního pořádku zakotveného v trestním zákoníku z roku 2009 za činy, ke kterým došlo v roce 2008. V té době bylo jednání směřující ke svržení ústavního pořádku trestné jako část trestného činu uzmutí moci. Obě skutkové podstaty se liší v tom, že v roce 2008 bylo trestné jakékoli jednání směřující ke svržení ústavního pořádku, zatímco v roce 2009 již jen takové jednání, které směřovalo k potlačení zásad

vyjádřených ve vyjmenovaných ustanoveních ústavy. Na druhou stranu trestní zákoník v roce 2008 postihoval jen násilná jednání, zatímco v roce 2009 již použití síly nebylo součástí skutkové podstaty činu. Oba trestní zákoníky stanovily stejný trest – odnětí svobody v rozmezí 10 až 15 let.

Soud připomněl, že článek 7 Úmluvy zakazuje zpětné použití trestního zákona v neprospěch obviněného, a to jak ustanovení, která definují skutkovou podstatu trestných činů (*Vasiliasukas proti Litvě*, č. 35343/05, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2015), tak ustanovení určujících trest (*M. proti Německu*, č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009). Článek 7 Úmluvy v sobě dále obsahuje pravidlo zpětného použití mírnějšího trestního zákona, a to též jak ustanovení, která definují skutkové podstaty trestných činů (*Parmak a Bakir proti Turecku*, č. 22429/07 a 25195/07, rozsudek ze dne 3. prosince 2019), tak ustanovení určujících trest [*Scoppola proti Itálii* (č. 2), č. 10249/03, rozsudek velkého senátu ze dne 17. září 2009].

Při změně trestního zákona je dle Soudu v prvé řadě třeba zkoumat, zda je dané jednání trestné podle obou trestních zákonů (*Rohlena proti České republice*, č. 59552/08, rozsudek velkého senátu ze dne 27. ledna 2015). Není přitom podstatné, že dané jednání je dle jednoho trestního zákona trestné podle odlišné skutkové podstaty než podle druhého zákona (*Ould Dah*

Z

proti Francii, č. 13113/03, rozhodnutí ze dne 17. března 2009). Trest podle nového zákona však nesmí vybočit z mezí, které jsou stanoveny v zákoně účinném v době spáchání skutku (*Berardi a Mularoni proti San Marinu*, č. 24705/16 a 42818/16, rozsudek ze dne 10. ledna 2019).

Judikatura Soudu neposkytuje ucelený systém kritérií porovnání trestního zákona účinného v době spáchání činu a novelizovaného trestního zákona. Soud v minulosti vždy vycházel z konkrétních okolností posuzované věci. Správným postupem není abstraktní porovnání vymezení skutkových podstat, ale porovnání použití obou zákonů na konkrétní skutkové okolnosti. Kupříkladu ve věci *Maktouf a Dumjanović proti Bosně a Hercegovině* (č. 2312/08 a 34179/08, rozsudek velkého senátu ze dne 18. července 2013) bylo vymezení válečných zločinů v obou srovnávaných trestních zákonících stejné. Lišilo se určení trestu – nový zákon zrušil trest smrti, avšak stanovil vyšší spodní sazbu trestu odnětí svobody. S ohledem na skutky, kterých se stěžovatelé dopustili, bylo jasné, že podle starého zákona jim nemohl být uložen trest smrti. Stěžovatelům byl uložen

trest na spodní hranici podle nového trestního zákona. Ačkoli tyto tresty byly v rozmezí toho, co stanovil starý trestní zákon, a nebylo nijak jisté, že by jim byly na základě starého zákona uloženy nižší tresty, existovala dle Soudu skutečná možnost, že zpětné použití nového zákona bylo pro stěžovatele nepříznivé. Došlo tedy k porušení článku 7 Úmluvy.

Ačkoli byla zásada konkretizace dovozena na případech týkajících se změny právní úpravy výše trestů, je podle Soudu třeba ji použít i na porovnání vymezení skutkových podstat trestných činů. V projednávané věci je definice skutkové podstaty svržení ústavního pořádku podle trestního zákoníku z roku 2009 v jednom aspektu širší, než je vymezení tohoto činu v trestním zákoníku účinném v roce 2008, a v jednom aspektu užší. Otázkou, zda by použití pozdějšího trestního zákoníku bylo v rozporu s článkem 7 Úmluvy, však nelze zodpovědět v abstraktní rovině. Je potřeba provést posouzení *in concreto* na základě skutkových okolností posuzované věci. Je tedy nutné porovnat právní účinky použití obou ustanovení ve světle tvrzených jednání a opomenutí obviněného. Vnitrostátní soudy budou muset zejména

posoudit, zda byly podle trestního zákoníku účinného v době spáchání činu naplněny všechny znaky skutkové podstaty i další podmínky trestnosti. Pokud ne, pozdější trestní zákoník nemůže být považován za mírnější a nemůže být použit. Stejně tak nemůže být použit, pakliže by použití nového trestního zákoníku přineslo obviněnému závažnější následky.

IV. ODDĚLENÉ STANOVISKO

K posudku je připojeno souhlasné stanovisko soudce *ad hoc* Sarvariana.

Stíhání nucené prostituce

Rozsudek ze dne 25. června 2020 ve věci č. 60561/14 – S. M. proti Chorvatsku

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány porušily článek 4 Úmluvy v jeho procesní složce tím, že neprovedly účinné vyšetřování, byť stěžovatelka uvedla hájitelné tvrzení a existovaly *prima facie* důkazy o tom, že se mohla stát obětí obchodování s lidmi či nucené prostituce. Jelikož nebyly prošetřeny všechny relevantní skutečnosti, vyšetřování trpělo závažnými nedostatky a bylo postaveno převážně na tvrzeních stěžovatelky, které

podezřelý popřel, nebylo možné objasnit povahu jejich vztahu, a zda byla skutečně vykořisťována.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka, mladá žena původem z nestabilního rodinného prostředí, se přes Facebook seznámila s mužem, údajným známým jejích rodičů. Ten jí nabídl pomoc při obstarání zaměstnání. Ve skutečnosti ji však měl nutit k prostituci. Za tímto účelem jí zajistil inzerci, domlouval klienty, vozil ji za klienty a obstaral bydlení, aby zůstala pod jeho dohledem a kontrolou. Za neposlušnost jí měl vyhrožovat a bít ji. Stěžovatelka po několika týdnech odešla ke kamarádce. Na výhrůžky muže nereagovala. Poté, co ji po roce znovu kontaktoval, z obavy o sebe a své blízké na něj podala trestní oznámení. V rámci vyšetřování i v soudním řízení byli muž, stěžovatelka i její kamarádka opakovaně vyslechnuti. Výpověď stěžovatelky však považovaly vnitrostátní soudy za nekonzistentní, rozpornou a nelogickou. Byť muž organizoval poskytování sexuálních služeb, nebylo prokázáno, že by stěžovatelku pod nátlakem nutil k prostituci, což byl skutek, za který mohl být jediné potrestán. Byl proto zproštěn viny. Nezávisle na trestním řízení bylo stěžovatelce v mezidobí přiznáno postavení oběti obchodování s lidmi.

Z

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelka namítala, že vnitrostátní orgány neprovedly účinné vyšetřování, ačkoli jim předložila hájitelné tvrzení o tom, že byla donucena k prostituci, potažmo že byla sexuálně vykořisťována.

Rozsudkem ze dne 19. července 2018 senát první sekce Soudu většinou hlasů shledal porušení článku 4 Úmluvy v jeho procesní složce. Věc byla na žádost vlády následně postoupena velkému senátu.

A. K PŘEDBĚŽNÉ NÁMITCE VLÁDY OHLEDNĚ ROZSAHU PROJEDNÁVANÉ VĚCI

K námitce vlády, že stížnost byla podána na poli článků 3 a 8 Úmluvy v souvislosti s nucenou prostitucí, nikoli článku 4 kvůli obchodování s lidmi, Soud připomněl, že v souladu se zásadou *iura novit curia* není vázán právním hodnocením stěžovatelů. Skutkové okolnosti může právně sám posoudit (*Navalnyy proti Rusku*, č. 29580/12 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2018, § 65). Rozhodnutí Soudu však nemůže být založeno na skutečnostech, které nebyly obsahem stížnosti. Soud je tak vázán skutečností, které

stěžovatelé vylíčili, což ale nebrání tomu, aby stěžovatelé později vyjasnili či rozvinuli původní podání. Soud totiž musí vzít v úvahu nejen stížnost samotnou, ale i podání předložená dodatečně s cílem odstranit opomenutí či nejasnosti. Obdobně může z moci úřední odstranit nejasnosti i Soud (*Radomilja a ostatní proti Chorvatsku*, č. 37685/10 a 22768/12, rozsudek velkého senátu ze dne 20. března 2018, § 121–122 a 126).

Stěžovatelka již ve stížnosti zmínila, že jí bylo nezávisle na trestním řízení přiznáno postavení oběti obchodování s lidmi. Poté, co Soud sdělil, že bude stížnost posuzovat i na poli článku 4 Úmluvy, doplnila, že muž měl být obžalován a souzen pro obchodování s lidmi, nikoli za nucení k prostituci, a jako oběti jí měla být poskytnuta pomoc včetně možnosti účinně se do řízení zapojit. Soudu tak nic nebrání v tom, aby věc posoudil na poli článku 4 Úmluvy (*Rantsev proti Kypru a Rusku*, č. 25965/04, rozsudek ze dne 7. ledna 2010, § 272–282).

Soud se dále neztotožnil s námitkou vlády, dle níž stížnost směřovala pouze proti výsledku trestního řízení.

Řízení musí být posuzováno jako celek. Skutečnosti popsané ve stížnosti i v následných podáních zahrnovaly různé aspekty související s povinností vnitrostátních orgánů náležitě uplatnit prostředky trestního práva. Nadto Soud připomněl, že beztrestnost může vyplývat i ze selhání vnitrostátních orgánů v úsilí objasnit a vypořádat všechny, nezřídka jemné, náznaky daného zacházení (*Chowdury a ostatní proti Řecku*, č. 21884/15, rozsudek ze dne 30. března 2017, § 117–127). Soud odkázal na svou judikaturu, která mu umožňuje, aby přihlížel i k opomenutím, která jsou relevantní v rámci celkového hodnocení účinnosti trestního řízení (*C. N. proti Spojenému království*, č. 4239/08, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 47–52 a 80).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že vnitrostátní orgány nedostály povinnosti účinně vyšetřit okolnosti obchodování s lidmi či kuplířství.

Soud posuzoval tuto námitku na poli článku 4 Úmluvy, k čemuž ho vedla i jeho dosavadní judikatura stran obchodování s lidmi (*Rantsev proti Kypru a Rusku*, cit. výše, § 252 a 336; *J. a ostatní proti Rakousku*, č. 58216/12, rozsudek ze dne 17. ledna 2017, § 123), i když uznal, že tytéž okolnosti mohou vyvolávat i otázky na poli článků 3 a 8 Úmluvy. Tento přístup mu umožňuje věnovat se otázkám špatného zacházení a zneužívání fyzické a psychické integrity stěžovatelky v širším kontextu ob-

chodování s lidmi a sexuálního vykořisťování. Mezi špatným zacházením a zneužíváním na straně jedné a obchodováním s lidmi a vykořisťováním na straně druhé totiž existuje těsné pouto, a to tím spíše, je-li právě vykořisťování a obchodování podstatou špatného zacházení nebo zneužívání (*C. N. a V. proti Francii*, č. 67724/09, rozsudek ze dne 11. října 2012, § 55).

a) Obchodování s lidmi

Dle Soudu není překvapivé, že Úmluva obchodování s lidmi mezi formy zakázaného zacházení výslovně nezařazuje. Článek 4 byl inspirován Všeobecnou deklarací lidských práv, která zakazovala „otroctví a obchod s otroky ve všech jeho podobách“. Úmluva je ovšem živoucí instrument, který musí být vykládán ve světle soudobých podmínek a s přihlédnutím k vývoji mezinárodního práva. Prevenci a potírání obchodování s lidmi věnují členové mezinárodního společenství v posledních desetiletích velkou pozornost. Ta vyústila v přijetí Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi z roku 2005 a Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami, k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000 (tzv. Palermský protokol). Dle Soudu je nepochybné, že obchodování s lidmi ohrožuje lidskou důstojnost a základní práva obětí, a proto je neslučitelné s demokratickou společností a hodnotami Úmluvy. Není tak ani třeba určit, zda je toto zacházení pro účely

Z

článku 4 Úmluvy „otroctvím“, „nevolnictvím“ či „nucenou nebo povinnou prací“, neboť samo o sobě – tak jak je definováno v uvedených mezinárodních úmluvách – spadá do rozsahu věcné působnosti dle tohoto ustanovení (*Rantsev proti Kypru a Rusku*, cit. výše, § 282). Ačkoli obchodování s lidmi spadá pod článek 4 Úmluvy, některé formy zacházení související s obchodováním mohou vyvolávat otázky i na poli jiných článků Úmluvy. Zda určitá situace představuje obchodování s lidmi, nebo jde o samostatný problém nucené prostituce, je otázkou skutkovou, která musí být posouzena ve světle všech relevantních okolností věci. Aby bylo možné zacházení posuzovat na poli článku 4 Úmluvy, musí být přítomny definiční znaky obchodování s lidmi podle mezinárodního práva. To určuje jednání obchodníka, sledovaný účel osobu vykořisťovat a k tomu použité prostředky. Pod článek 4 Úmluvy spadá vnitrostátní i přeshraniční obchodování, bez ohledu na to, zda je do něj zapojen organizovaný zločin. Pojem „nucené nebo povinné práce“ poskytuje ochranu před závažným vykořisťováním, jako je nucení k prostituci, i mimo kontext obchodování s lidmi. Jakékoli takové zacházení však

s sebou může nést znaky, které jej kvalifikují jako „otroctví“ nebo „nevolnictví“, případně mohou vyvolat otázky z pohledu jiných článků Úmluvy (*Siliadin proti Francii*, č. 73316/01, rozsudek ze dne 26. července 2005, § 122–125, k použití nátlaku; *C. N. a V. proti Francii*, cit. výše, § 89–91, k závažnosti jednání). V tomto ohledu je podstatné, že donucení je třeba chápat široce, takže zahrnuje jak zjevné, tak i jemnější formy nátlaku.

b) Obecné zásady týkající se pozitivních závazků dle článku 4 Úmluvy

Vzhledem k tomu, že obchodování s lidmi se zpravidla dopouštějí soukromí aktéři, tj. nedochází k němu na základě jednání, které by bylo přičitatelné státům, musí být posuzováno z hlediska pozitivních závazků (*J. a ostatní proti Rakousku*, cit. výše, § 108–109). Pozitivní závazky na poli článku 4 Úmluvy zahrnují povinnost: a) zavést zákonný a administrativní právní rámec zakazující a postihující obchodování; b) za určitých okolností přijmout praktická opatření k ochraně obětí či potenciálních obětí obchodování; c) vést účinné vyšetřování v situacích, kdy mohlo dojít k obchodování.

Zatímco první dvě povinnosti jsou hmotněprávní povahy, poslední z nich představuje pozitivní procesní závazek. Kvůli podobnosti mezi obchodováním s lidmi a nucením k prostituci lze níže uvedené vztáhnout i na nucenou prostituci (*mutatis mutandis* C. N. proti Spojenému království, cit. výše, § 65–69).

1. Požadavky na právní rámec

Při hodnocení, zda došlo k porušení článku 4 Úmluvy, musí být posouzen existující právní rámec. Záruky obsažené ve vnitrostátním právu musí poskytovat praktickou a účinnou ochranu práv obětí či potenciálních obětí obchodování. Nad rámec postihu pachatelů článek 4 Úmluvy vyžaduje i přijetí vhodných opatření k regulaci podnikatelské činnosti sloužící ke krytí obchodování. Současně musí imigrační pravidla upravovat relevantní otázky ohledně podpory, usnadňování či tolerance obchodování s lidmi (Rantsev proti Kypru a Rusku, cit. výše, § 284).

Článek 4 Úmluvy zahrnuje povinnost státu kvalifikovat každé jednání udržující jinou osobu v otroctví, nevolnictví či vystavující ji povinným nebo nuceným pracím jako trestný čin a náležitě je trestat. V souladu s tím mají státy povinnost přijmout právní a administrativní rámec zakazující a trestající tyto formy zacházení. V případě obchodování s lidmi je samotné trestání a stíhání pouze jedním z aspektů obecného závazku obchodování potírat. Účinný boj proti němu totiž vyžaduje kombinaci

opatření – tedy kromě postihu i prevenci obchodování a ochranu obětí (tamtéž, § 285).

2. Opatření na ochranu obětí

Článek 4 Úmluvy za určitých okolností také vyžaduje, aby stát přijal praktická opatření k ochraně obětí nebo potenciálních obětí obchodování. Tato povinnost vzniká, pokud vnitrostátní orgány věděly anebo mohly vědět o skutečném a bezprostředním ohrožení obchodováním nebo vykořisťováním. Pokud vnitrostátní orgány v rámci svých pravomocí nepřijaly opatření na ochranu dotčeného jednotlivce, porušily své povinnosti dle článku 4 Úmluvy. Současně však povinnost přijmout praktická opatření nelze vykládat tak, aby na státy kladla nemožné či nepřiměřeně tíživé břemeno (*mutatis mutandis* Osman proti Spojenému království, č. 23452/94, rozsudek ze dne 28. října 1998, § 115–117). Požadavky vyplývající z Palermského protokolu, jako je zajištění bezpečí obětí, výcvik zaměstnanců bezpečnostních a migračních úřadů, přijetí politik a programů k prevenci a potírání obchodování, musí být vnímány přiměřeně.

3. Účinné vyšetřování

Článek 4 Úmluvy zahrnuje i procesní povinnost vyšetřit situace, kdy mohlo dojít k obchodování. Vyšetřování musí být vedeno nezávisle, urychleně a se zapojením obětí či osoby jí blízké, aby mohla hájit její zájmy (*mutatis mutandis* Paul a Audrey Edwards proti Spojenému

Z

království, č. 46477/99, rozsudek ze dne 14. března 2002, § 69–73). Vyšetřování musí být jako celek účinné, tj. takové, aby bylo způsobilé vést k objasnění události, identifikaci a případně i k potrestání odpovědných osob (Jeronovičs proti Lotyšsku, č. 44898/10, rozsudek velkého senátu ze dne 5. července 2016, § 103). Vnitrostátní orgány musí postupovat z vlastní iniciativy, jakmile se o záležitosti dozví. Odpovědnost za vyšetřovací úkony nemůže záležet na iniciativě oběti (Bouyid proti Belgii, č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015, § 119).

Požadavek účinného vyšetřování se vztahuje na zvolené prostředky, nikoli k dosažení určitého výsledku (Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku, č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. dubna 2015, § 173). Neexistuje absolutní právo domoci se, aby byla určitá osoba obžalována či odsouzena (A, B a C proti Lotyšsku, č. 30808/11, rozsudek ze dne 31. března 2016, § 149). Je-li proto vyšetřování ukončeno bez konkrétního výsledku či pouze s částečným výsledkem, neznamená to samo o sobě, že došlo k selhání (Brecknell proti Spojenému království, č. 32457/04, rozsudek

ze dne 27. listopadu 2007, § 66). Vnitrostátní orgány musí učinit všechny nezbytné kroky k zajištění důkazů a objasnění okolností věci. Závěry vyšetřování musí být založeny na důkladné, objektivní a nestranné analýze relevantních skutečností. Neprovedení účinného vyšetřování podkopává rozhodující měrou schopnost objasnit skutečnosti a identifikovat odpovědné osoby (Hentschel a Stark proti Německu, č. 47274/15, rozsudek ze dne 9. listopadu 2017, § 94).

c) Použití těchto zásad na okolnosti projednávané věci

1. Zda okolnosti případu stěžovatelky vyvolávají otázky na poli článku 4

Nejprve se Soud zabýval tím, zda přiznání postavení potenciální oběti obchodování s lidmi vede k závěru, že byly naplněny znaky trestného činu obchodování s lidmi. Dle Soudu však zvláštní zacházení s potenciální obětí nutně nepředurčuje závěr o tom, zda došlo ke spáchání trestného činu; existuje tedy nezávisle na povinnosti vnitrostátních orgánů vést náležitě vyšetřování. Potenciální oběti totiž potřebují podporu ještě

před tím, než je učiněn závěr, zda došlo k trestnému činu. Opačný přístup by popřel smysl jejich ochrany. Otázka, zda byl spáchán trestný čin, musí být zodpovězena v trestním řízení (J. a ostatní proti Rakousku, cit. výše, § 115). Současně Soud zdůraznil potřebu dbát ochrany práv obviněných, především právo být považován na nevinného a ostatní záruky spravedlivého procesu dle článku 6 Úmluvy (viz např. Schatschaschwili proti Německu, č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015, § 101, 103–104). Samotnému přiznání postavení oběti proto nelze přikládat rozhodující pozornost.

Následně Soud zkoumal, zda stěžovatelka vznesla hájitelné tvrzení či existovaly *prima facie* důkazy o tom, že byla podrobena nedovolenému zacházení. Otázku, zda vznikla povinnost provést účinné vyšetřování, je přitom nutné posuzovat ve světle okolností, které byly orgánům známy v době, kdy před nimi bylo učiněno tvrzení nebo předloženy *prima facie* důkazy o zacházení v rozporu s článkem 4 Úmluvy, nikoli na základě závěrů učiněných po ukončení vyšetřování (C. N. proti Spojenému království, cit. výše, § 72). To je významné především tam, kde závěry řízení trpěly zásadními nedostatky. Jinak by hrozilo, že Soud nebude moci provést přezkum na poli článku 4 Úmluvy.

Vzhledem k okolnostem Soud shledal, že stěžovatelka patřila do zranitelné skupiny osob, zatímco postavení obviněného svědčilo o jeho dominantní roli a možnosti

zneužívat její zranitelnosti za účelem kořistění z prostituce. Způsob, jakým byla stěžovatelka oslovena, patří mezi obvyklé cesty, kterými obchodníci lákají své oběti. To se týká i příslibu zprostředkování zaměstnání a vyvolání dojmů, že jde o známého rodiny, takže oběť nemá důvod k obavám. Další kroky obviněného, včetně poskytnutí ubytování, jsou charakteristickým chováním, které vede k vykořisťování. Obviněný navíc přiznal, že vůči stěžovateli jedenkrát použil sílu. Bylo proto namístě vést obezřetné hodnocení ve vztahu k jím užitým prostředkům jakožto znaku obchodování s lidmi. Totéž platí o jeho tvrzení, že stěžovatelce půjčil peníze. To totiž vyvolává otázku možné existence dlužnického pouta jakožto dalšího z prostředků, jak si oběť podmanit. Dotyčný byl navíc v minulosti odsouzen za donucení k prostituci a znásilnění, jednalo se o bývalého policistu a v jeho vozidle se našly automatické pušky, mobilní telefony a prezervativy.

Dle Soudu tak stěžovatelka učinila hájitelné tvrzení a současně existovaly *prima facie* důkazy o tom, že se mohla stát obětí obchodování s lidmi anebo nucené prostituce, tedy zacházení v rozporu s článkem 4 Úmluvy (srov. C. N. proti Spojenému království, cit. výše, § 72).

2. K požadavku účinného vyšetřování

Dále se Soud zaměřil na reakci vnitrostátních orgánů, resp. na otázku, zda vyšetřování trpělo závažnými ne-

Z

dostatky. Vyšetřování přitom nemůže odvolat se od iniciativy stěžovatelky. Za jeho zahájení a vedení odpovídají vnitrostátní orgány (Mihhailov proti Estonsku, č. 64418/10, rozsudek ze dne 30. srpna 2016, § 126). Soud shledal, že okolnosti, které mohly ozřejmit povahu vztahu stěžovatelky a obviněného, zůstaly neobjasněny. Konkrétně zůstaly nejasné okolnosti, jak byla stěžovatelka obviněným kontaktována. Nebyl zkoumán obsah jejich korespondence přes sociální síť Facebook, byť i jeho prostřednictvím mělo být stěžovatelce vyhrožováno. Současně nebyli vyslechnuti rodiče stěžovatelky, především její matka, která měla mít v minulosti s obviněným neshody. Nebyl vyslechnut ani vlastník bytu, ve kterém byla stěžovatelka ubytována. Zůstala tak neobjasněno, kdo jí skutečně ubytování zajistil. Majitel bytu mohl dále vypovídat k atmosféře v bytě a vztahu stěžovatelky a obviněného, který k ní docházel. Stejně tak nebyli vyslechnuti ani sousedé, kteří mohli vědět, jak často, případně zda sama či v doprovodu cizích mužů stěžovatelka vycházela z bytu a jaký k nim měla vztah. Těmito výpověďmi mohlo být vnášeno více světla stran otázky, zda se stěžovatelka nacházela pod dohledem. Sama skutečnost, že občas vyšla z bytu, nevylučuje, že nebyla pod nátlakem (Siliadin

proti Francii, cit. výše, § 127). Konečně nebyla vyslechnuta ani matka stěžovatelky a přítel její kamarádky, kterým se měla svěřit bezprostředně po opuštění bytu. Jejich prostřednictvím bylo možné ověřit důvěryhodnost výpovědi kamarádky stěžovatelky a vysvětlit rozpory mezi její výpovědí a výpovědí stěžovatelky. Soud proto konstatoval, že vnitrostátní orgány nedostaly povinnosti řádně prošetřit relevantní skutečnosti a obstarat relevantní důkazy. Vycházely převážně z výpovědi stěžovatelky, což v rámci soudního řízení vedlo k tomu, že tvrzení obviněného stála proti jejím tvrzením, aniž je bylo možné něčím dalším podpořit. Soud zde odkázal na stanovisko Expertní skupiny pro potírání obchodu s lidmi (GRETA) a dalších organizací ohledně požadavků na náležitě vyšetřování, dle kterého může existovat řada důvodů, proč oběti různých forem sexuálního zneužívání nemusí být ochotné spolupracovat a uvádět všechny podrobnosti. K tomu je třeba přičíst psychickou újmu, kterou oběť utrpí. Přílišné spoléhání na výpověď oběti tak nese svá rizika, a je proto nezbytné dále vyjasnit, a je-li to možné i podpořit, tvrzení oběti dalšími důkazy.

Vzhledem k těmto nedostatkům došlo při vyšetřování k narušení schopnosti vnitrostátních orgánů určit skutečnou povahu vztahu mezi stěžovatelkou a obviněným, a zda jí byla stěžovatelka vykořisťována. Odezva vnitrostátních orgánů na hájitelné tvrzení a *prima facie* důkazy stran zacházení v rozporu s článkem 4 Úmluvy vykazovala závažné nedostatky. Způsobem, jakým bylo vedeno vyšetřování v dané věci, tedy došlo k porušení povinnosti účinného vyšetřování dle článku 4 Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Dle souhlasného stanoviska soudkyně Turković měl Soud v projednávané věci využít příležitost rozvést blíže procesní závazky států nejen stran vedení účinného vyšetřování, nýbrž i ve vztahu k soudnímu řízení, a nespokojit se pouze se závěrem o závažných nedostacích v rámci vyšetřování.

Soudkyně O'Leary a soudce Ravarani v souhlasném stanovisku konstatovali, že použití zásady *iura novit curia* ze strany Soudu nemá vést k tomu, aby stěžovatelé mohli dodatečně rozšířit řízení o nová skutková tvrzení a právní argumentaci nad rámec stížnosti a řízení před vnitrostátními orgány. Stěžovatelka původně tvrdila, že byla nucena k prostituci, a až v průběhu řízení před Soudem začala uvádět, že se stala obětí obchodování s lidmi. Rozsudek rovněž neposkytuje odpověď na otázku, zda měly vnitrostátní orgány vyšetřovat nucení

k prostituci, obchodování s lidmi nebo obecně sexuální vykořisťování. Rozsudkem došlo k přenesení pozitivních závazků států na poli článků 2 a 3 Úmluvy, aniž Soud zohlednil zvláštnosti vyšetřování hájitelných tvrzení stran zacházení na poli článku 4.

Soudce Pastor Vilanova ve svém souhlasném stanovisku litoval, že nebylo vyřešeno, zda samotné kořistění z prostituce je v souladu s Úmluvou, potažmo jejím článkem 4. Jak vyplynulo ze Soudem provedeného srovnání, většina států Rady Evropy kriminalizuje zapojení jiné osoby do provozování sexuálních služeb bez ohledu na to, zda se tak děje na základě nátlaku. Rozsudek Soudu tuto shodu mezi státy přehlízí.

Soudce Serghides v souhlasném stanovisku vyjádřil přesvědčení, že Soud, namísto definování obchodování s lidmi a kořistění z prostituce, měl toliko posoudit, zda stížnost lze podřadit pod nucené či povinné práce, jakožto druhového a autonomního pojmu, jehož jsou obchodování s lidmi a kořistění součástí. Porušení procesní povinnosti vnitrostátními orgány by pak spočívalo v selhání při uplatnění trestních opatření umožňujících vyšetřování, zákaz a potrestání nucené či povinné práce způsobem usnadňujícím ochranu v rámci celé šíře daného pojmu, tj. nikoli omezenou na obchodování s lidmi či donucení k prostituci, jak činí rozsudek.

Z

Cizinecké právo

Rozsudek ze dne 5. března 2020 ve věci č. 3599/18 – M. N. a ostatní proti Belgii

Velký senát Soudu dospěl většinou hlasů k závěru, že stížnost podaná v souvislosti s řízením o odmítnutí žádosti stěžovatelů o udělení víz podané na velvyslanectví žalovaného státu ve třetí zemi je nepřijatelná v části namítaného porušení článků 3 a 13 z důvodu neexistence jurisdikčního spojení mezi stěžovateli a žalovaným státem a v části namítaného porušení článku 6 pro neslučitelnost s Úmluvou *ratione materiae*.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé, občané Sýrie, podali na belgickém velvyslanectví v Bejrútu žádost o udělení víz s omezenou územní platností dle článku 25 Vízového kodexu EU, ve které uvedli, že s ohledem na ozbrojený konflikt probíhající na území Sýrie by rádi legálně přicestovali do Belgie, kde by následně chtěli požádat o udělení azylu.

ukládající povinnost žalovanému státu tak zůstávají bez účinku.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelé namítali, že s ohledem na probíhající konflikt v Sýrii je zamítnutí žádosti o udělení víz vystavilo rizikům neslučitelným s článkem 3 Úmluvy, přičemž proti tomuto rozhodnutí neměli k dispozici účinný prostředek nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy. Stěžovatelé dále namítali porušení čl. 6 odst. 1 a článku 13 Úmluvy v souvislosti s nemožností domáhat se výkonu rozhodnutí odvolacího cizineckého úřadu, který ukládal žalovanému státu, aby jim byla vydána požadovaná víza.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 3 A 13 ÚMLUVY

Vláda předně namítala, že námitky na poli článků 3 a 13 Úmluvy jsou neslučitelné s Úmluvou *ratione loci*, neboť stěžovatelé nepodléhali jurisdikci žalovaného státu ve smyslu článku 1 Úmluvy.

Jejich žádost byla cizineckým úřadem zamítnuta s odůvodněním, že tento typ víz je možné udělit pouze osobám, které chtějí v Belgii pobývat krátkodobě, a nikoli osobám, které mají v úmyslu v zemi zůstat trvale, a vyzval stěžovatele, aby požádali o udělení víz k pobytu nad 90 dní, což stěžovatelé vzápětí učinili. Tato jejich žádost byla ale rovněž zamítnuta.

Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatelé odvolali a namítali, že neudělení víz je vystavuje riziku, že budou v Sýrii vystaveni špatnému zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. V této souvislosti byla jejich žádost ještě dvakrát zamítnuta, až nakonec odvolací cizinecký úřad nařídil vnitrostátním orgánům, aby s ohledem na alarmující situaci v Sýrii vydaly stěžovatelům požadovanou víza, a to do 48 hodin. Jelikož ale cizinecký úřad odmítl víza vydat, obrátili se stěžovatelé na občanskoprávní soudy s návrhem na výkon rozhodnutí odvolacího cizineckého úřadu. Přestože soudy zpočátku považovaly postoj cizineckého úřadu za protiprávní, nakonec dospěly k závěru, že s ohledem na to, že stěžovatelé nepodali žádost o zrušení prvotního rozhodnutí o neudělení víz, nabylo toto rozhodnutí právní moci, a rozsudky

Z

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud úvodem připomněl, že výkon jurisdikce ve smyslu článku 1 Úmluvy je nezbytnou podmínkou k tomu, aby smluvní stát mohl být považován za odpovědný za namítaná porušení práv a svobod zaručených v Úmluvě (*Al-Skeini a ostatní proti Spojenému království*, č. 55721/07, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011, § 130). Přestože je jurisdikce státu primárně teritoriální povahy, Soud z této zásady již v minulosti připustil několik výjimek, pokud s ohledem na okolnosti věci existovaly výjimečné okolnosti zakládající extrateritoriální jurisdikci státu (např. *Ilaşcu a ostatní proti Moldavsku a Rusku*, č. 48787/99, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2004, § 314). Bylo tomu tak například v souvislosti s výkonem účinné kontroly nad územím situovaným mimo teritorium předmětného státu (*Al-Skeini a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 138–140 a 142) či souvislosti s výkonem pravomoci a fyzické kontroly nad osobami nacházejícími se na cizím území (*Issa a ostatní proti Turecku*, č. 31821/96, rozsudek ze dne 16. listopadu 2004, § 86–89).

Jurisdikce státu může být dána i v důsledku konání či opomenutí diplomatických a konzulárních pracovníků, pakliže vykonávají veřejnou moc nad příslušníky svého státu či ve vztahu k jejich majetku (*X proti Německu*, č. 1611/62, rozhodnutí Komise ze dne 25. září 1965) nebo nad určitou osobu vykonávají fyzickou moc či kontrolu (*M. proti Dánsku*, č. 17392/90, rozhodnutí ze dne 14. října 1992).

Konečně, specifické okolnosti procesní povahy také mohou odůvodnit použití Úmluvy ve vztahu k událostem nastalým mimo území státu (*Markovic a ostatní proti Itálii*, č. 1398/03, rozsudek velkého senátu ze dne 14. prosince 2006, § 49–55: žaloba na odškodnění za úmrtí příbuzných v důsledku bombardování vojenskými silami NATO v Bělehradu; *Güzelyurtlu a ostatní proti Kypru a Turecku*, č. 36925/07, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2019: vyšetřování úmrtí, k němuž došlo v zahraničí, zahájené státními orgány).

Současně Soud ve věci *Abdul Wahab Khan proti Spojenému království* (č. 11987/11, rozhodnutí ze dne 28. ledna 2014) shledal, že samotné podání žaloby proti rozhodnutí odebírající stěžovateli povolení k pobytu na území státu, byla-li podána občanem třetího státu žijícím v tomto třetím státě, nestačí k založení jurisdikčního spojení se žalovaným státem.

Všechny tyto případy je nicméně nutné odlišit od situací, kdy mezi stěžovatelem a žalovaným státem existo-

valo jurisdikční spojení z důvodu již existujícího rodinného či soukromého života, který měl žalovaný stát povinnost chránit (*Orlandi a ostatní proti Itálii*, č. 26431/12, rozsudek ze dne 14. prosince 2017).

b) Použití výše uvedených zásad na projednávanou věc

V projednávané věci belgické orgány rozhodovaly o podmínkách vstupu na území státu, a vykonávaly tak veřejnou moc. To však dle Soudu nestačí k tomu, aby se stěžovatelé nacházeli v teritoriální jurisdikci žalovaného státu. Skutečnost, že rozhodnutí přijatá vnitrostátními orgány žalovaného státu měla dopad na situaci osob nacházejících se mimo jeho území, sama o sobě nepostačuje k tomu, aby tyto osoby podléhaly jeho jurisdikci (*Banković a ostatní proti Belgii a ostatním*, č. 52207/99, rozhodnutí velkého senátu ze dne 12. prosince 2001, § 75). Je tedy dle Soudu nutné ověřit, zda existovaly výjimečné okolnosti zakládající extrateritoriální jurisdikci žalovaného státu, tedy se zaměřit na povahu spojení mezi ním a stěžovatelem, a určit, zda tento na ně uplatňoval svou pravomoc či vykonával kontrolu.

V této souvislosti Soud v první řadě konstatoval, že stěžovatelé nikdy nebyli na území Belgie a neměli v tomto státě žádné vazby rodinného či soukromého života. Současně žalovaný stát nevykonával žádnou kontrolu nad územím Sýrie či Libanonu.

Z

Na situaci stěžovatelů nedopadala ani výše citovaná judikatura týkající se existence extrateritoriální jurisdikce států v důsledku činnosti či opomenutí diplomatických zástupců na cizím území, jelikož stěžovatelé nebyli belgickými občany a pracovníci belgického konzulátu nad nimi nikdy nevykonávali faktickou kontrolu. Ani správní kontrola žalovaného státu nad budovou konzulátu není dle Soudu dostatečná pro založení jurisdikce nad každou osobu, která do budovy vstoupí.

Projednávaná věc je též odlišná od případů vyhoštění, jelikož se stěžovatelé nenacházeli ani na území žalovaného státu, ani na jeho hranicích (*M. A. a ostatní proti Litvě*, č. 59793/17, rozsudek ze dne 11. prosince 2018, § 70).

Konečně, stěžovatelé se nedostali do jurisdikce Belgie ani zahájením řízení před jejími orgány. V první řadě, ve věci *Markovic a ostatní proti Itálii* (cit. výše) byla stížnost prohlášena za nepřijatelnou ohledně všech namítaných článků Úmluvy s výjimkou článku 6. V druhé řadě, ve věci *Güzelyurtlu a ostatní proti Kypru a Turecku* (cit. výše) šlo o situaci, kdy bylo vnitrostátní řízení zahájeno z iniciativy státních orgánů, a to v rámci naplnění

jejich pozitivního závazku vyplývajícího z článku 2 Úmluvy vykonat účinné vyšetřování. Projednávaná věc, kdy jde o namítané porušení článku 3 a řízení zahájené stěžovatelem, je od těchto případů odlišná.

Současně na projednávanou věc plně dopadají závěry Soudu ve věci *Abdul Wahab Khan proti Spojenému království* (cit. výše). Pakliže by k založení jurisdikce stačilo podání žaloby ve státě, s nímž daná osoba nemá žádné spojení, znamenalo by to téměř univerzální uplatnění Úmluvy na základě jednostranného rozhodnutí jednotlivce, ať již by se nacházel kdekoli na světě. Byla by tak vytvořena neomezená povinnost smluvních států Úmluvy umožnit vstup na území kohokoli, kdo může čelit riziku špatného zacházení mimo jejich území. Takové rozšíření použitelnosti Úmluvy by mj. popřelo ustálenou zásadu mezinárodního práva uznanou Soudem, dle níž mají státy právo kontrolovat vstup a pobyt cizinců na svém území (*Ilias a Ahmed proti Maďarsku*, č. 47287/15, rozsudek velkého senátu ze dne 21. listopadu 2019, § 125). Soud v této souvislosti připomněl, že v podobné věci Soudní dvůr Evropské unie rozhodl, že podmínky, za nichž členské státy udělují víza státním

příslušníkům třetích zemí z humanitárních důvodů, jsou otázkou výhradně vnitrostátního práva ([X a X proti Belgii](#), věc C-638/16 PPU, rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. března 2017, bod 44).

S ohledem na výše uvedené proto Soud shledal, že ve vztahu k námitkám na poli článků 3 a 13 Úmluvy stěžovatelé nepodléhali jurisdikci Belgie ve smyslu článku 1 Úmluvy. Závěrem Soud uvedl, že výše uvedené není na újmu úsilí států usnadnit přístup k azylovému řízení skrze zastupitelské a konzulární úřady ([N. D. a N. T. proti Španělsku](#), č. 8675/15 a 8697/15, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2020, § 222).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 6 A 13 ÚMLUVY

Soud úvodem konstatoval, že podstatou námitky stěžovatelů je nemožnost domoci se výkonu rozhodnutí odvolacího cizineckého úřadu, tedy práva na výkon konečného soudního rozhodnutí, ohledně něhož jsou požadavky článku 6 Úmluvy přísnější než požadavky článku 13, a proto je namístě námitku stěžovatelů přezkoumat jen pod úhlem článku 6 ([Kudła proti Polsku](#), č. 30210/96, rozsudek ze dne 26. října 2000, § 145). Otázku, zda žalovaný stát vykonával ve vztahu k danému řízení nad stěžovateli jurisdikci, dle Soudu nebylo nutné rozhodnout, jelikož jejich námitka byla v každém případě nepřijatelná z jiného důvodu.

Vstup na území státu totiž nezakládá občanské právo ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož řízení týkající se imigrace, vstupu a pobytu na území nespádají do působnosti článku 6 Úmluvy ([Maaouia proti Francii](#), č. 39652/98, rozsudek velkého senátu ze dne 5. října 2000, § 40). Řízení o výkonu rozhodnutí musí být klasifikováno stejně jako řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí, o jehož výkon je usilováno (*mutatis mutandis*, [Pierre-Bloch proti Francii](#), č. 24194/94, rozsudek ze dne 21. října 1997, § 51).

Závěr o nepoužitelnosti článku 6 Úmluvy nemůže dle Soudu ovlivnit ani stanovisko soudů žalovaného státu, že článek 6 použitelný je, protože státy na základě článku 53 Úmluvy mohou ohledně práv a svobod zakotvených v Úmluvě poskytnout vyšší míru ochrany než Úmluva samotná.

Soud proto shledal, že námitka stěžovatelů je nepřijatelná pro neslučitelnost *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

Rozsudek ze dne 12. května 2020 ve věci č. 42321/15 – *Sudita Keita proti Maďarsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že žalovaný stát nedostal svým pozitivním závazkům vůči stěžovateli jako osobě bez státní příslušnosti, jelikož mu po dobu patnácti let nezajistil přístup k řízení, které by mu umožnilo upravit jeho povolení

Z

k pobytu v souladu s jeho právem na respektování soukromého života.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V roce 2002 stěžovatel, osoba bez státní příslušnosti somálského a nigerijského původu, nelegálně přicestoval do Maďarska. Zde se po dobu patnácti let neúspěšně pokoušel legalizovat svůj pobyt, a to nejprve skrze žádost o přiznání postavení uprchlíka, posléze skrze přiznání postavení osoby bez státní příslušnosti. Stěžovateli bylo naopak vydáno rozhodnutí o vyhoštění, které však nebylo nikdy vykonáno, neboť nebylo státu, kam by ho bylo možné vyhostit. Nigerijské úřady odmítly stěžovatele uznat za svého občana a přijmout ho na své území, v Somálsku probíhala občanská válka. Postavení osoby bez státní příslušnosti stěžovatel získal až v roce 2017, a to jen díky rozhodnutí ústavního soudu, který v roce 2015 zrušil zákonné ustanovení, které přiznání postavení osoby bez státní příslušnosti podmiňovalo předchozím legálním pobytem na území, pro rozpor této podmínky s mezinárodními závazky.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel před Soudem namítal porušení článku 8 Úmluvy z důvodu obtíží, kterým čelil při své snaze legalizovat pobyt na území Maďarska po dobu patnácti let. Po většinu této doby stěžovatel neměl přístup ke zdravotní péči, zaměstnání a nemohl se oženit se svojí přítelkyní.

Ve svém posouzení Soud nejprve poukázal na relevantní obecné zásady, které nedávno shrnul ve věci [Hoti proti Chorvatsku](#) (č. 63311/14, rozsudek ze dne 26. dubna 2018). V ní připomněl, že všechny sociální vazby mezi imigranty a komunitou, ve které žijí, představují součást soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy ([Maslov proti Rakousku](#), č. 1638/03, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2008, § 63). Úmluva nicméně nezaručuje cizinci právo, aby vstoupil nebo pobýval na určitém území ([Chahal proti Spojenému království](#), č. 22414/93, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, § 73). Nezaručuje mu ani právo

na udělení konkrétního povolení k pobytu za předpokladu, že řešení poskytnuté vnitrostátními orgány umožní dotčené osobě bez nepřiměřených obtíží užívat svého práva na respektování soukromého a rodinného života (*Aristimuño Mendizabal proti Francii*, č. 51431/99, rozsudek ze dne 17. ledna 2006, § 66). Pozitivní závazek ve smyslu článku 8 Úmluvy totiž státům ukládá povinnost zaručit účinné a dostupné prostředky na ochranu soukromého a rodinného života (*Roche proti Spojenému království*, č. 32555/96, rozsudek velkého senátu ze dne 19. října 2005, § 162), včetně opravného prostředku, v jehož rámci by se vnitrostátní orgány mohly zabývat podstatou stížnosti na porušení práva chráněného Úmluvou a případně poskytnout nápravu (*Abuhmaid proti Ukrajině*, č. 31183/13, rozsudek ze dne 12. ledna 2006, § 118).

Ve světle výše uvedených zásad Soud považoval pro posouzení projednávané věci za zásadní zodpovědět otázku, zda vnitrostátní orgány s přihlédnutím k okolnostem věci zajistily stěžovateli účinné a dostupné řízení, které by mu umožnilo upravit jeho další pobyt a postavení na území s náležitým zohledněním jeho práv plynoucích z ochrany soukromého života dle článku 8 Úmluvy (*Hoti proti Chorvatsku*, cit. výše, § 124). Soud přitom odmítl námitku vlády, že z článku 8 Úmluvy nevyplyvá povinnost státu udělit někomu postavení osoby bez státní příslušnosti. Námitka stěžovatele se totiž netýká nemožnosti získat postavení osoby

bez státní příslušnosti, ale jakéhokoli postavení, které by mu umožnilo vést soukromý život na daném území.

V této souvislosti Soud zohlednil, že stěžovatel pobýval na území Maďarska od roku 2002 bez přiznaného povolení k pobytu v nějaké jiné zemi. Od roku 2009 žil se svou maďarskou přítelkyní a absolvoval vzdělávací kurz, nebylo tedy sporu o tom, že v Maďarsku vede soukromý život (*Hoti proti Chorvatsku*, cit. výše, § 125). Po většinu času mezi lety 2002 a 2017 stěžovatel neměl vyjasněné povolení k pobytu, a neměl proto přístup ke zdravotní péči ani k zaměstnání. Právní postavení stěžovatele tak mělo zjevný dopad na jeho soukromý život (*Hoti proti Chorvatsku*, cit. výše, § 126). Vláda přitom nerozporovala, že nigerijské velvyslanectví v Budapešti v roce 2006 odmítlo stěžovatele uznat za svého občana, čímž se stal *de facto* osobou bez státní příslušnosti. To Soud označil za důležitý faktor (*Hoti proti Chorvatsku*, cit. výše, § 128). Vnitrostátní orgány navíc pochybily v tom, když stěžovatele po uvedeném zjištění neinformovaly o možnosti požádat o postavení osoby bez státní příslušnosti. Soud dále zdůraznil, že až do rozhodnutí ústavního soudu v roce 2015, jež zrušilo podmínku předchozího legálního pobytu na území, nemohlo být v praxi stěžovateli postavení osoby bez státní příslušnosti přiznáno. Požadavek na splnění citované podmínky, kterou z povahy svého postavení stěžovatel nemohl naplnit, byl přitom v rozporu s Úmluvou o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku

Z

1954 (*Hoti proti Chorvatsku*, cit. výše, § 137). Soud rovněž zohlednil, že na konečné rozhodnutí o svém postavení stěžovatel čekal další dva roky od rozhodnutí ústavního soudu.

S ohledem na výše uvedené Soud shledal, že stát nedostál svým pozitivním závazkům zajistit stěžovateli účinné a dostupné řízení, které by mu umožnilo vyřešit jeho povolení k pobytu s náležitým zohledněním jeho práva na respektování soukromého života. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

Politické strany

Rozsudek ze dne 5. května 2020 ve věci č. 78635/13 – Ignatencu a Komunistická strana Rumunska proti Rumunsku

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že zamítnutím registrace politické strany především z důvodu, že tato strana je právní nástupkyní rumunské komunistické strany zrušené po změně re-

žimu v roce 1989, nedošlo k porušení práva na svobodu sdružování podle článku 11 Úmluvy. Senát dále odmítl námitku týkající se porušení práva na spravedlivý proces, když shledal, že soudní řízení o registraci politické strany se týkalo politických práv, jež nespadají pod ochranu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Prvním stěžovatelem byl rumunský občan Petre Ignatencu; druhým stěžovatelem bylo politické uskupení s názvem Komunistická strana Rumunska. Strana s tímto názvem vznikla v Rumunsku již v roce 1921. V letech 1947 až 1989 byla v zemi jedinou oficiální stranou, která zavedla totalitní režim, jenž se vyznačoval vládou jedné strany, znárodnováním majetku a centrálním plánováním ekonomiky. Tento režim byl svržen v roce 1989, kdy v Rumunsku došlo k nastolení demokracie. Na základě právních předpisů přijatých v prosinci 1989 a lednu 1990 byla Komunistická strana Rumunska rozpuštěna a její majetek připadl státu.

V březnu 2010 vznikl výbor pro reorganizaci Komunistické strany Rumunska a první stěžovatel byl zvolen

jeho předsedou. Výbor přijal stanovy a politický program. Ve stanovách se mj. uvádělo, že doktrínou strany je marxismus a jejím cílem je nastolení socialistické společnosti založené na společném vlastnictví výrobních prostředků; strana se zavazuje respektovat právní řád země a republikánské zřízení, jakož i principy demokracie a pluralismu politických stran; strana je faktickou právní nástupkyní Komunistické strany Rumunska založené v roce 1921. V politickém programu strany bylo zmíněno, že strana je proti totalitarismu a socialismus v jejím pojmání znamená, že ceny zboží nejsou stanoveny rozhodnutím státu, ale na základě mechanismů tržní ekonomiky. Výbor vydal také tiskové prohlášení, v němž mj. uvedl, že Komunistická strana Rumunska nezakládá právně ani fakticky a že jeho záměrem je znovu ji přivést k životu.

V létě 2010 zveřejnil druhý stěžovatel na internetu článek, v němž uvedl, že strana vznikla v roce 1921 a „dočasně pozastavila své aktivity v důsledku událostí z prosince 1989“. Zmínil rovněž, že po roce 1989 se několik politických formací pokoušelo vytvořit komunistickou stranu, ale podařilo se to pouze uskupení *Partidul Comunistilor* (komunistické straně, jejíž členové nebyli členy původní Komunistické strany Rumunska). Původní komunistická strana dle názoru druhého stěžovatele i nadále existovala ve svých členech a cílem nově vzniklého výboru bylo znovu ji zorganizovat.

Z

V roce 2016 došlo v Rumunsku k registraci strany s názvem *Komunistická strana Rumunska – 21. století*, založené jedním z bývalých členů výboru pro reorganizaci Komunistické strany Rumunska vzniklého v roce 2010. V žádosti o registraci této strany bylo zdůrazněno, že se jedná o nové politické uskupení, které není pokračovatelem bývalé Komunistické strany Rumunska ani o to neusiluje. Soud rozhodující v této věci dospěl k závěru, že stanovy a program strany jsou v souladu s vnitrostátním i evropským právem a žádosti o její registraci vyhověl.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že odmítnutím registrace jejich strany došlo k porušení práva na svobodu sdružování podle článku 11 Úmluvy.

Dle Soudu se nepochybně jednalo o zásah do svobody sdružování, a to navzdory skutečnosti, že žalovaný stát posléze umožnil registraci uskupení s názvem *Komunistická strana Rumunska – 21. století*. Jednalo se totiž o subjekt odlišný od druhého stěžovatele. Bylo proto

V říjnu 2012 se stěžovatelé obrátili na soud s žádostí o registraci strany. Prvostupňový soud žádost zamítl s poukazem na zákon o politických stranách. Ze stanov strany dle soudu plynulo, že formace sleduje doktrínu a ideologii, na nichž byl založen totalitní režim v Rumunsku; rovněž program strany, který zmiňoval socialismus a komunismus, byl v rozporu s právy a svobodami jednotlivce.

Stěžovatelé podali odvolání, v němž namítali, že jejich žádost splnila podmínky stanovené zákonem a že strana nepřebírá hodnoty a negativní aspekty původní Komunistické strany Rumunska. Odvolací soud odvolání stěžovatelů zamítl. Shledal, že ze stanov, programu strany a internetového článku lze vyvodit, že jim při podání žádosti nešlo o založení nové strany, ale o reorganizaci původní Komunistické strany Rumunska. Svědčí o tom skutečnost, že stěžovatelé vycházeli z teoretické i praktické kontinuity „hnutí pracujících“ v Rumunsku, že organizační struktura nové strany byla podobná té před r. 1989 a že členové této původní strany mohli potvrdit svojí členskou příslušnost ke straně toliko na základě starých stranických průkazů. Program stěžovatelské strany byl navíc v rozporu s ústavními zárukami respektování soukromého vlastnictví a politické plurality.

třeba ověřit, zda byl tento zásah ve smyslu čl. 11 odst. 2 stanoven zákonem, zda sledoval legitimní cíl a zda byl pro dosažení tohoto cíle „nezbytný v demokratické společnosti“.

Soud shledal, že namítaný zásah měl zákonný základ, a to konkrétně zákon o politických stranách, zákon o národní bezpečnosti a ústavu, a že s ohledem na historickou zkušenost Rumunska s totalitou lze konstatovat, že sledoval legitimní cíl ochrany národní bezpečnosti a ochrany práv a svobod jiných. Zbývalo tudíž odpovědět na otázku týkající se nezbytnosti zásahu.

Soud připomněl klíčovou roli, kterou politické strany hrají v demokratickém systému (*Republican Party of Russia proti Rusku*, č. 12976/07, rozsudek ze dne 12. dubna 2011, § 78). Zopakoval, že výjimky ze svobody sdružování musí být přesvědčivé a dostatečně odůvodněny a že při rozhodování o nezbytnosti omezení ve smyslu druhého odstavce článku 11 náleží státu pouze omezený prostor pro uvážení. Stát může rovněž uložit politickým stranám povinnost respektovat práva

zaručená Úmluvou a zdržet se programu, který je v rozporu se základními principy demokracie [Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní proti Turecku, č. 41340/98 a 3 další, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2003, § 103]. Politická strana může vést kampaň ve prospěch změny právní úpravy nebo ústavních struktur státu, pokud jsou splněny dvě podmínky. *Zprvu*, prostředky použité pro tento účel musí být zcela zákonné a demokratické; *zadruhé*, samotná navrhovaná změna musí být slučitelná se základními demokratickými principy (Refah Partisi a ostatní, cit. výše, § 98).

V projednávané věci vnitrostátní soudy založily odmítnutí registrace druhého stěžovatele na dvou kategoriích argumentů – jednak na formálních důvodech (nesplnění zákonných náležitostí) a jednak na důvodech spojených s obsahem stanov a politického programu.

a) K formálním důvodům pro odmítnutí registrace

Soud předně konstatoval, že byt se stěžovatelé obrátili na vnitrostátní orgány s žádostí o zapsání druhého stěžovatele do seznamu politických stran, ve skutečnosti jim nešlo o vytvoření nového politického uskupení, ale o obnovení strany, která vyvíjela politickou aktivitu již v předchozím období, tj. před podáním žádosti o registraci. Jak stanov strany, tak vyjádření prvního stěžovatele ukazovaly, že strana se považovala za právní nástupkyni Komunistické strany Rumunska, která v zemi vládla do roku 1989 a poté byla rozpuštěna. Soud dále

poukázal na to, že podle rumunského zákona o politických stranách bylo možné registrovat politické uskupení pouze ve dvou případech: buď za účelem vytvoření nového uskupení, nebo reorganizace strany, která právně vznikla již předtím. Žádost stěžovatelů přitom z výše uvedených důvodů nespadała ani pod jednu z těchto možností. Odvolací soud poukázal i na nesrovnalost ohledně ověření pravosti podpisů přiložených k žádosti o registraci. Dle Soudu proto bylo třeba zodpovědět dvě otázky – zda byly uvedené formální nároky vznesené vnitrostátními soudy rozumné a zda byly důsledky nevyhovění těmto nárokům pro stěžovatele přiměřené.

K první otázce Soud uvedl, že není nerozumné, pokud stát pro registraci politické strany vyžaduje určitý sled kroků, pokud nejsou tyto kroky přehnané. Státy v této oblasti požívají určitý prostor pro uvážení a v členských státech tak existuje velká řada různých režimů. V případě Rumunska je potřeba brát v potaz jeho historický kontext: první právní akt nastolující politický pluralismus zde pochází z prosince 1989 a od tohoto data Komunistická strana Rumunska přestala oficiálně existovat. Dle Soudu proto není nerozumné, pokud rumunská právní úprava neumožňuje znovuvytvoření politických uskupení, která v demokratickém režimu nikdy legálně nefungovala. Rovněž nelze označit za nerozumné ani zákonné požadavky upravující ověření pravosti podpisů při podávání žádosti o registraci politické strany.

Z

Co se týče druhé otázky, Soud shledal, že zákonné požadavky, které dle vnitrostátních soudů stěžovatelé nespĺnili, byly obsahově zcela neutrální a nebyly zaměřeny speciálně proti stěžovatelské straně; pakliže tedy bylo vyžadováno jejich dodržení, nebylo cílem tohoto postupu sankcionovat danou stranu z důvodu jejích názorů nebo politických záměrů (*mutatis mutandis*, Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde proti Francii, č. 71251/01, rozsudek ze dne 7. června 2007, § 33). Pokud jde o podmínku předložení prohlášení osoby odpovědné za sběr podpisů, dle Soudu tuto podmínku stěžovatelé mohli splnit dodáním nového prohlášení, což by pro ně stěžovalo nepřiměřenou překážku (*mutatis mutandis*, United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN a ostatní, č. 59489/00, rozsudek ze dne 20. října 2005, § 94).

Soud tudíž učinil závěr, že formální důvody, pro které vnitrostátní soudy odmítly registraci stěžovatelské strany, byly „relevantní a dostatečné“, jakož i „přiměřené sledovanému cíli“.

b) K materiálními důvodům pro odmítnutí registrace

Soud konstatoval, že odvolací soud ze stanov a programu stěžovatelské strany vyvodil, že cílem uskupení je prosazovat socialistickou společnost se státem řízenou ekonomikou. Daný záměr považoval odvolací soud za odporující rumunské ústavě, která zaručuje soukromé vlastnictví, politický pluralismus a právní stát. V tomto světle označil odvolací soud prohlášení stěžovatelů o respektování demokratických principů za nepřesvědčivé a čistě formální.

Soud připomněl, že skutečnost, že určitý politický projekt není v souladu s aktuálními principy a strukturami státu ještě sama o sobě neznamená, že projekt je v rozporu s demokratickými pravidly [Socialist Party of Turkey (STP) a ostatní proti Turecku, č. 26482/95, rozsudek ze dne 12. listopadu 2003, § 43]. Zároveň ale zkušenost členských států ukazuje, že v minulosti existovaly politické strany, jejichž cíle byly v rozporu se základními principy demokracie, avšak vyšlo to najevo až v okamžiku, kdy se tyto strany dostaly k moci. Soud proto vždy připomínal, že nelze vyloučit, že politický program strany skrývá cíle a záměry odlišné od těch, které strana deklaruje veřejně. Z tohoto důvodu je nutné porovnat

obsah programu strany s tím, jak její členové a vůdci vystupují a jednájí (Refah Partisi a ostatní, cit. výše, § 101).

V projednávané věci se ve stanovách a programu stěžovatelské strany uvádělo, že tato strana respektuje právní řád země, jakož i zásady demokracie včetně politického pluralismu. Strana navíc výslovně odmítá totalitarismus a všechny druhy diskriminace. V žádné části zmíněných dokumentů nebylo možné dle Soudu najít výzvu k násilí, povstání nebo jakékoliv jiné formě odmítnutí demokratických principů ani volání po „diktatuře proletariátu“ (a contrario, German Communist Party proti Německu, č. 250/57, rozhodnutí Komise ze dne 20. července 1957). Soud však dodal, že pro posouzení závěru vnitrostátního soudu, že se záměry stěžovatelů lišily od zkoumaných dokumentů, je třeba tyto dokumenty posuzovat v širším kontextu [Socialist Party of Turkey (STP) a ostatní proti Turecku, cit. výše, § 49].

V této souvislosti Soud upozornil, že toliko ze samotného historického kontextu projednávané věci, zde konkrétně ze zkušenosti Rumunska s totalitním režimem, nelze vyvodit nezbytnost namítaného zásahu. To platí tím spíše, že komunistické strany hlásající marxistickou ideologii existují v několika členských státech Úmluvy [a contrario, Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku, č. 46626/99, rozsudek ze dne 3. února 2005, § 25]. Stěžovatelé se však současně

jasně nevymezili proti svému propojení s Komunistickou stranou Rumunska, která v zemi vládla do roku 1989 a zavedla zde totalitní režim. Ještě před podáním žádosti o registraci naopak prohlásili, že stěžovatelská strana je právní nástupkyní této strany. Vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích o odmítnutí registrace poukázaly právě na tuto teoretickou i praktickou kontinuitu s „hnutím pracujících“ v Rumunsku.

Dle Soudu v této souvislosti rovněž nelze přehlédnout, že v Rumunsku aktuálně existují politické strany, které hlásají komunistickou doktrínu (např. zmíněná Partidul Comunistilor nebo Komunistická strana Rumunska – 21. století). Právo stěžovatelů vytvořit komunistickou stranu tedy není jen iluzorní.

Závěrem Soud poukázal na to, že odvolací soud v rozsudku dostatečně zdůvodnil a náležitě stěžovatelům objasnil, proč jejich žádosti o registraci nevyhověl a v jakých ohledech byly zkoumané dokumenty strany v rozporu s ústavním pořádkem a demokratickými principy.

S ohledem na všechny tyto skutečnosti, jakož i na prostor pro uvážení, jenž v této oblasti náleží členským státům, dospěl Soud k závěru, že postup vnitrostátních soudů v dané věci nebyl neopodstatněný. Dle Soudu tu byla hlavním důvodem odmítnutí registrace snaha zabránit znovuvytvoření politického uskupení, které v mi-

Z

nulosti po dlouhou dobu závažně zneužívalo své postavení nastolením totalitního režimu, a tím chránit oblast národní bezpečnosti, jakož i základy demokratického zřízení (*mutatis mutandis*, X proti Belgii, č. 8701/79, rozhodnutí Komise ze dne 3. prosince 1979). Odmítnutí registrace tedy bylo namířeno proti obzvláště závažnému útoku na principy právního státu, jakkoliv toliko potenciálnímu. I tyto důvody lze tudíž vyhodnotit jako „relevantní a dostatečné“ a „přiměřené sledovanému legitimnímu cíli“.

c) Závěr

Ve světle uvedeného Soud shledal, že namítaný zásah lze vyhodnotit jako „nezbytný v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 11 odst. 2 Úmluvy, a k porušení článku 11 tedy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že v soudním řízení týkajícím se registrace druhého stěžovatele došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces.

Soud podotkl, že řízení se netýkalo ani občanských práv a závazků stěžovatelů, ani jejich trestního obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V soudním řízení šlo o registraci druhého stěžovatele jako politické strany, a tedy o výkon jeho politických aktivit. Jednalo se tak o právo politické povahy, které jako takové nespadá pod ochranu čl. 6 odst. 1 Úmluvy (Refah Partisi a ostatní, cit. výše). Soud proto rozhodl, že námitka porušení článku 6 Úmluvy je neslučitelná s Úmluvou *ratione materiae*.

Policejní databáze

Rozsudek ze dne 11. června 2020 ve věci č. 74440/17 – P. N. proti Německu

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že nedošlo k porušení práva stěžovatele, v minulosti opakovaně odsouzeného recidivisty, na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy, když byly v policejní databázi uchovávány jeho fotografie, otisky prstů a dlaní a popis jeho osoby, přestože bylo zastaveno trestní stíhání, v jehož rámci mu byly osobní údaje odebrány.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Proti stěžovateli bylo v červnu 2011 zahájeno trestní řízení pro podezření z přechovávání a užívání věci pocházející z trestné činnosti. V souvislosti s tím policejní orgán rozhodl, aby byly stěžovateli odebrány otisky prstů a dlaní, pořízeny fotografie jeho obličeje, těla a tetování a byl sestaven popis jeho zevnějšku. Tyto údaje měly být uchovávány po dobu pěti let ve zvláštní policejní databázi za účelem usnadnění jeho budoucí identifikace v případě, že by se dopustil další trestné činnosti. V červnu 2012 bylo trestní stíhání zastaveno pro nedostatek důkazů. Stěžovatel proto požádal o výmaz svých osobních údajů z databáze. Policie jeho žádosti nevyhověla s tím, že je recidivista, a proto lze mít důvodné obavy, že se v budoucnu dopustí dalšího kriminálního jednání. Zásah do stěžovatelových práv je proto legitimní a přiměřený. Navíc dle příslušné právní úpravy má na okamžitý výmaz údajů z databáze nárok pouze osoba, u níž bylo trestní stíhání zastaveno pro její nevinu, nikoli osoba, u níž bylo zastaveno z jiného důvodu, včetně nedostatku důkazů. Stěžovatel podal proti zamítavému rozhodnutí správní žalobu, která byla v prvním stupni zamítnuta, protože měl soud za to, že vzhledem ke stěžovatelově trestní minulosti je rozhodnutí o uchovávání jeho osobních údajů v databázi přiměřené, přičemž ale pokud by stěžovatel svým jednáním prokázal, že uchovávání údajů není nadále nezbytné,

může se domáhat jejich výmazu i před uplynutím pětileté lhůty. Odvolací soud se následně ztotožnil se závěry soudu prvního stupně. Spolkový ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl bez odůvodnění.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že rozhodnutí vnitrostátních orgánů uchovávat jeho osobní údaje v policejní databázi pro účely budoucí identifikace v případě recidivy bylo nepřiměřené a v rozporu s jeho právy podle článku 8 Úmluvy.

Soud nejprve zkoumal, zda došlo k zásahu do stěžovatelova práva na respektování soukromého života. Připomněl, že pojem soukromého života zahrnuje všechny aspekty týkající se osobní identity jednotlivce, včetně fotografií jeho podoby, a vychází z předpokladu, že osoba má mít kontrolu nad jejich používáním a shromažďováním (*Von Hannover proti Německu* (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 95–96). Pořízení fotografických snímků jednotlivce a jejich uchovávání v policejní databázi s možností jejich automatického zpracovávání zasahuje do práva na respektování soukromého života (*Gaughran proti Spojenému království*, č. 45245/15, rozsudek ze dne 13. února 2020, § 65–70). Totéž platí pro snímání otisků prstů (*S. a Marper proti Spojenému*

Z

království, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 78–86) nebo pro shromažďování údajů týkajících se života jednotlivce orgány veřejné moci (*Gardel proti Francii*, č. 16428/05, rozsudek ze dne 17. prosince 2009, § 58). Snímání otisků dlaní je dle Soudu opatřením, které je svou intenzitou a možnostmi budoucího použití velmi podobné snímání otisků prstů. Sestavení popisu osoby a jeho zařazení do policejní evidence pro účely budoucí identifikace je srovnatelné s pořízením fotografií, i když je dané opatření méně rušivé z pohledu soukromého života. O tom, že došlo k zásahu do práv stěžovatele chráněných článkem 8 Úmluvy, tak Soud neměl pochyb.

Dále se Soud zabýval otázkou, zda byl tento zásah v souladu s požadavky plynoucími z čl. 8 odst. 2 Úmluvy, tedy zda byl stanoven zákonem, sledoval legitimní cíl a byl nezbytný v demokratické společnosti.

Požadavek zákonnosti vyžaduje, aby měl zásah zákonný podklad. Nadto musí být právní úprava přístupná, předvídatelná a skýtat dostatečné záruky proti svévolnému zasahování do práv (*Rotaru proti Rumunsku*, č. 28341/95, rozsudek velkého senátu ze dne 4. května

2000, § 55). V kontextu ochrany osobních údajů je nezbytné, aby měl jednotlivec k dispozici alespoň minimální záruky proti jejich zneužití, a sice co do mezní doby jejich uchovávání, ukládání, zpřístupňování třetím stranám, ochrany integrity a důvěrnosti dat a postupů, kdy musí být zničena (*Association for European Integration and Human Rights a Ekimdzhiiev proti Bulharsku*, č. 62540/00, rozsudek ze dne 28. června 2007, § 75–77).

V projednávané věci bylo nařízeno odebrání a uchovávání údajů o stěžovateli na základě ustanovení trestního řádu. To sice bylo formulováno poměrně široce, když takové opatření připouštělo, „kdykoli je to pro plnění úkolů policie nezbytné“, avšak bylo upřesněno soudní judikaturou. Ta především vyžadovala, aby policejní orgán provedl individualizovaný přezkum nezbytnosti opatření a v jeho rámci zhodnotil, zda je pravděpodobné, že tyto údaje mohou být v budoucnu nápomocné pro odhalování a vyšetřování trestné činnosti. V tomto ohledu musí policejní orgán přihlížet jak k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, tak k osobnosti podezřelého a jeho kriminální minulosti.

Soud tak dospěl k závěru, že příslušné ustanovení německého trestního řádu bylo ve spojení s judikaturou vnitrostátních soudů dostatečně předvídatelné a obsahovalo záruky proti svévoli.

V dalším kroku Soud konstatoval, že předmětný zásah sledoval legitimní cíl v podobě předcházení zločinnosti a ochraně práv a svobod jiných.

Nakonec zbývalo posoudit, zda byl zásah také nezbytný v demokratické společnosti. V této souvislosti se musel Soud ujistit, že zásah odpovídal „naléhavé společenské potřebě“ a že vnitrostátní orgány předložily k jeho zdůvodnění relevantní a dostatečné důvody (S. a Marper proti Spojenému království, cit. výše, § 101). Vnitrostátní právní úprava nadto musí zajistit, že jsou uchovávány jenom údaje, jež jsou relevantní a potřebné pro dosažení vytyčeného legitimního cíle. Jsou-li tyto údaje uchovávány v souvislosti s trestním řízením, je nutno zkoumat také to, zda vnitrostátní orgány zohlednily povahu a závažnost trestné činnosti údajně páchané stěžovatelem a zda vzaly v potaz skutečnost, že nakonec nebyl uznán vinným (tamtéž, § 106, 113, 119 a 122). Soud rovněž přihlíží k intenzitě zásahu do soukromého života stěžovatele. Za zvláště invazivní opatření je Soudem považován odběr buněčného materiálu, z něhož lze zjistit značné množství citlivých informací o soukromí dotčené osoby (tamtéž, § 120). Mezi další významná hlediska patří doba, po kterou mohou být

údaje v evidenci uchovávány, možnost přezkumu nezbytnosti jejich uchovávání nezávislým orgánem, který může nařídit výmaz, a existence záruk proti jejich zneužití.

Výše uvedené zásady Soud následně použil na projednávanou věc. Úvodem zdůraznil, že závěr vnitrostátních soudů o nutnosti uchovávat stěžovatelovy osobní údaje v policejní databázi byl založen na individualizovaném zhodnocení pravděpodobnosti, že se stěžovatel v budoucnu dopustí další trestné činnosti. Soudy přitom vycházely z povahy, závažnosti a četnosti dosavadní trestné činnosti. Stěžovatel byl v minulosti třináctkrát shledán vinným ze spáchání rozličných trestných činů (z toho v pěti případech odsouzen k trestu odnětí svobody). Počet jeho odsouzení klesal, nicméně navzdory tomu byl znovu odsouzen k trestu odnětí svobody a k několika peněžitým trestům. Několik dalších trestních řízení bylo zastaveno z důvodu schválení rovnání nebo pro nízkou závažnost spáchaných trestných činů. V tomto ohledu Soud připustil, že i stíhání, která byla zastavena z jiných důvodů, než je zproštění viny, mohou mít ve velmi omezené míře relevanci pro hodnocení nezbytnosti uchovávat údaje obviněného v policejní evidenci. Závěr vnitrostátních soudů, že stěžovatel by se v budoucnu znovu mohl dopustit trestné činnosti, tudíž Soud nepovažoval za nepodložený nebo

Z

svévolný. Vnitrostátní orgány dle Soudu rovněž náležitě zohlednily skutečnost, že stěžovatel nakonec nebyl shledán vinným ze spáchání trestného činu, ve spojení s nímž došlo k vložení jeho osobních údajů do policejní databáze. Soud tak odlišil projednávanou věc od dřívějších případů, v nichž došlo k zastavení trestního stíhání nebo zproštění obžaloby, aniž by dotčené osoby byly v minulosti odsouzeny za jinou trestnou činnost (srov. S. a Marper proti Spojenému království, cit. výše, § 106, 113–114 a 122–123; či M. K. proti Francii, č. 19522/09, rozsudek ze dne 18. dubna 2013, § 41 a 42). Soud také shledal, že vnitrostátní orgány uchovávaly o stěžovateli spíše méně citlivé osobní údaje (fotografie, otisky prstů a dlaní a fyziologický popis), nikoli např. vzorky jeho DNA. I tím se tato věc lišila od citované judikatury, v níž stěžovatelé nebyli ani v minulosti pravomocně odsouzeni, a přitom byly uchovávány profily jejich DNA. Závěrem Soud konstatoval, že stěžovatelovy osobní údaje byly řádně chráněny před zneužitím a měly být uchovávány pouze po omezenou dobu, přičemž stěžovateli

byly dány k dispozici procesní prostředky k tomu, aby dosáhl jejich výmazu z policejní databáze před uplynutím zákonné pětileté lhůty, budou-li pro to postupem doby důvody.

Na základě všech uvedených skutečností Soud učinil závěr, že k porušení stěžovatelova práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy nedošlo.

Regulace internetu

Rozsudek ze dne 23. června 2020 ve věci č. 10795/14 – Vladimir Kharitonov proti Rusku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že zablokováním internetové stránky stěžovatele, které nastalo automaticky v důsledku rozhodnutí státního orgánu o zablokování jiné stránky se stejnou IP adresou a které vnitrostátní soudy následně odmítly věcně přezkoumat, došlo k porušení článku 10, jakož i článku 13 ve spojení s článkem 10 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl výkonným ředitelem Asociace elektronických vydavatelů, spoluzakladatelem Asociace internetových uživatelů a také vlastníkem a správcem domény, na níž byly dostupné zprávy, články a recenze o elektronickém publikování.

Jeho webová stránka sdílela stejný hosting a stejnou IP adresu jako řada dalších webů, ale měla odlišné doménové jméno. Ke konci roku 2012 se stěžovateli ozvali uživatelé z různých míst, že přístup na jeho webovou stránku byl zablokovan s odkazem na „rozhodnutí příslušného ruského orgánu“. Stěžovatel z databáze IP adres zablokovaných ruským telekomunikačním úřadem zjistil, že IP adresa jeho webu je na tomto seznamu kvůli rozhodnutí federálního úřadu pro kontrolu drog, jehož účelem bylo znemožnění přístupu na jinou webovou stránku (povídek s marihuanovou tematikou), která ovšem sdílela stejnou IP adresu.

Podle vlády blokování IP adresy skončilo dne 22. března 2013; kopie rozhodnutí o blokování a odblokování nebyly stěžovateli ani Soudu poskytnuty. Stěžovatel se obrátil na vnitrostátní soudy a namíтал, že blokace celé IP adresy vedla k zablokování přístupu k jeho webově stránce, jež neobsahovala žádné nelegální informace.

legitimní cíl a je nezbytný v demokratické společnosti. Požadavek zákonného základu mj. znamená, že příslušná právní úprava musí být náležitě dostupná a předvídatelná, tj. formulovaná s dostatečnou přesností, aby jednotlivci umožnila předvídat důsledky daného jednání; tato úprava rovněž musí zakotvit právní ochranu před svévolnými zásahy veřejných orgánů do práv zaručených Úmluvou a vymezit s náležitou jasností rozsah uvážení svěřeného příslušným orgánům a způsob jeho výkonu (*Ahmet Yıldırım proti Turecku*, cit. výše, § 57 a 59).

V případě stěžovatele úřad vydal svůj příkaz na základě informačního zákona, který definuje kategorie nelegálního obsahu na internetu i postup pro jeho zablokování. Tento zákon příslušným orgánům umožňuje zablokovat celé webové stránky bez rozlišování mezi jejich legálním a nelegálním obsahem. Takový postup Soud označil za extrémní opatření, srovnatelné se zákazem vydávání novin nebo vysílání televizní stanice. Právní úprava, která dává úřadu tak široký prostor pro uvážení, s sebou dle Soudu nese riziko svévolného a nadměrného blokování obsahu.

Podle soudu prvního stupně telekomunikační úřad jednal v rámci své pravomoci v souladu se stávající právní úpravou za účelem ochrany dětí před škodlivými informacemi o užívání drog. Ani tento soud, ani soudy vyšších instancí se nezabývaly důsledky, které mělo blokování celé IP adresy pro stěžovatelovu webovou stránku.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namíтал, že rozhodnutím ruských úřadů zablokovat celou IP adresu došlo k nepřiměřenému vedlejšímu účinku znemožnění přístupu na jeho webovou stránku, a tedy porušení jeho práv chráněných článkem 10 Úmluvy.

Soud nejprve připomněl, že díky své dostupnosti a schopnosti uchovávat velké objemy informací se internet stal jedním z hlavních prostředků výkonu svobody projevu jednotlivců. Blokační příkazy, které mají vliv na dostupnost informací na internetu, zakládají odpovědnost dotčeného státu podle článku 10 Úmluvy (*Ahmet Yıldırım proti Turecku*, č. 3111/10, rozsudek ze dne 18. prosince 2012, § 53).

V projednávané věci představovalo zablokování IP adresy zásah státního orgánu do práva přijímat a rozšiřovat informace, který není porušením článku 10 Úmluvy pouze za předpokladu, že je stanoven zákonem, sleduje

Z

Ačkoliv stěžovatelova webová stránka neobsahovala žádné nelegální informace, její blokace byla automatickým důsledkem rozhodnutí telekomunikačního úřadu zablokovat celou IP adresu, kterou užívala mimo jiné i webová stránka s nelegálním obsahem. Přestože se tak stalo na základě platného zákonného podkladu, Soud nezkoumal pouze doslovné znění, ale také kvalitu dotčeného zákona a ověřoval, zda zákon stěžovateli umožňoval přizpůsobit své chování a chránil ho před svévolnými zásahy.

Informační zákon dával telekomunikačnímu úřadu široké pravomoci ohledně uložení příkazu k zablokování určité webové stránky. Telekomunikační úřad mohl stránku umístit do integrovaného rejstříku blokování obsahu, požádat majitele stránky a poskytovatele jeho hostingu ke stažení nelegálního obsahu a rovněž přidat webové IP adresy do integrovaného rejstříku, pokud tito výzvu odmítnou splnit či nereagují. Zákon nicméně nevyžadoval, aby při blokaci telekomunikační úřad ověřil, zda IP adresu používá více webových stránek. Takový postup mohl způsobit, a v daném případě i způsobil, daleko větší rozsah blokačního příkazu než jen

ve vztahu k původně postihovanému nezákonnému obsahu ([Ahmet Yildirim proti Turecku](#), cit. výše, § 63). K milionům webových stránek v Rusku byl ve skutečnosti znemožněn přístup jen proto, že sdílely IP adresu s jinými webovými stránkami s nelegálním obsahem.

Sdílený hostingový server je běžnou volbou pro malé či středně velké webové stránky. Vlastníci stránek, jako je stěžovatel, nemusejí ze zákona kontrolovat obsah dalších společně hostovaných stránek ani se zabývat tím, zda poskytovatel hostingu splnil příkazy ke znemožnění přístupu na některé webové stránky. Přesto – díky volnosti, jež ruský zákon telekomunikačnímu úřadu poskytuje – musejí vlastníci stránek nést následky blokačních rozhodnutí vůči jiným webům s nelegálním obsahem jen kvůli tomu, že jsou s nimi náhodou propojeny. Vzhledem k tomu Soud nepovažoval zákon za dostatečně předvídatelný co do možných důsledků a možností stěžovatele přizpůsobit své chování.

Co se týká záruk proti zneužití, zákonná úprava musí zásah státní moci do práva na šíření informací jasně vymezit tak, aby se minimalizoval dopad blokačních příkazů na přístupnost internetu. V projednávané věci protidrogový i telekomunikační úřad provedly svá rozhodnutí bez předchozího upozornění dotčených stran. Příkaz k blokaci neschválil soud ani jiný takový nezávislý orgán, který by zúčastněným stranám poskytl možnost se vyjádřit. Ruské právo rovněž nevyžadovalo, aby před

provedením blokačního příkazu proběhlo posouzení jeho dopadů nebo identifikace možných vedlejších účinků zablokování IP adresy, přestože seznam všech hostovaných webových stránek na stejné IP adrese lze snadno vyhledat.

Podle Soudu zákonná úprava nedostála ani požadavku transparentnosti blokačních příkazů. Kdokoliv si sice mohl na internetu vyhledat, zda byla stránka zablokována, kdy a jakým orgánem, nedostal se nicméně k textu samotného blokačního rozhodnutí, proč bylo vydáno nebo jak je možné se proti němu bránit. Zákon také nenařizuje informování třetích stran při vydávání blokačních příkazů tehdy, kdy tyto příkazy mohou mít dopad na práva dalších vlastníků webových stránek.

Vnitrostátní soudy nadto v řízení, které stěžovatel zahájil, nezohlednily různé soupeřící zájmy a omezily se na kontrolu toho, zda telekomunikační úřad jednal v souladu s literou zákona. Podle Soudu nicméně měly vzít v potaz, že blokační opatření vedlo ke znepřístupnění velkého množství informací, a tím významně omezilo práva uživatelů internetu a mělo výrazný vedlejší účinek ([Ahmet Yildirim proti Turecku](#), cit. výše, § 66).

Soud připomněl, že právní rámec, jenž nestanoví záruky schopné ochránit jednotlivce před nadměrnými a svévolnými následky blokačních příkazů, je neslučitelný

Z

s právním státem. Pokud výjimečné okolnosti odůvodňují znemožnění přístupu k nelegálnímu obsahu, státní orgány mají zajistit, aby opatření cílilo pouze na nezákonný obsah a nemělo jiné svévolné nebo nepřiměřené následky. V opačném případě se jedná o svévolný zásah do práv vlastníků webových stránek. V projednávané věci Soud naznal, že příkaz vycházející z informačního zákona nenaplnil požadavky náležité předvídatelnosti a neposkytl stěžovateli dostatečné záruky před zneužitím, na které měl v souladu se zásadou právního státu v demokratické společnosti právo ([Ahmet Yildirim proti Turecku](#), cit. výše, § 67). Zásah tedy nelze hodnotit jako „stanovený zákonem“, a tak není nutné zkoumat, zda splňoval další požadavky podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že vnitrostátní soudy dostatečně nevážily podstatu jeho námitek týkajících se znemožnění přístupu k jeho webové stránce.

Podle Soudu námitky na poli článku 13 Úmluvy vycházejí ze stejného skutkového stavu jako námitky na poli

článku 10 Úmluvy. Existuje nicméně rozdíl v povaze zájmů chráněných články 13 a 10 Úmluvy. Článek 13 poskytuje procesní záruku, konkrétně právo na účinné prostředky nápravy, zatímco procesní požadavek obsažený v článku 10 je přidružený k širšímu účelu zajištění ochrany materiálního práva na svobodu projevu ([Iatridis proti Řecku](#), č. 31107/96, rozsudek velkého senátu ze dne 25. března 1999, § 65). S ohledem na výše uvedené bylo vhodné přezkoumat stejné skutkové okolnosti pohledem obou dotčených článků.

Soud konstatoval, že stěžovatel disponoval hájitelným tvrzením o porušení svého práva na svobodu projevu. V souladu s tím článek 13 požadoval, aby měl k dispozici vnitrostátní prostředek nápravy „účinný“ nejenom dle zákona, ale také prakticky, ať už zabráněním domnělému porušení nebo jeho pokračování, či poskytnutím přiměřené nápravy za již vzniklé porušení. Ačkoliv stěžovatel měl možnost blokační opatření napadnout před soudy, tyto odmítly přezkoumat podstatu jeho žaloby včetně zákonnosti nebo přiměřenosti následků, které blokační příkaz způsobil ve vztahu ke stěžovateli webové stránce. Prostředek nápravy podle vnitro-

státního práva tudíž v okolnostech stěžovatelova případu nebyl účinný. Došlo proto k porušení článku 13 ve spojení s článkem 10 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudci Lemmens a Dedov a soudkyně Poláčková ve svém souhlasném stanovisku uvedli, že dle jejich názoru předmětná ruská právní úprava – konkrétně relevantní část informačního zákona – není jako taková v rozporu s Úmluvou a je ve skutečnosti velmi podobná právním úpravám jiných členských států Rady Evropy. Problém vznikl až při uplatnění této úpravy ze strany telekomunikačního úřadu: tento orgán mohl a měl realizovat své zákonné uvážení při vydávání blokačního příkazu pouze v rozsahu, v němž ho o to požádal protidrogový úřad.

Soudní znalectví

Rozsudek ze dne 30. června 2020 ve věci č. 58512/16 – Cimperšek proti Slovinsku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy v souvislosti s tím, že ministr spravedlnosti odmítl stěžovatelovu žádost o jmenování soudním znalcem pro nedostatek potřebných osobnostních předpokladů, přičemž odkázal na stěžovatelův blog

jednání. Nejvyšší soud i ústavní soud následně jeho návrhy na přezkum odmítly.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Soud připomněl, že v případech, kdy je soud prvního stupně zároveň jediným soudem ve věci, obsahuje právo na veřejné projednání také nárok na ústní jednání před soudem (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku*, č. 55391/13 a dvě další, rozsudek velkého senátu z 6. listopadu 2018, § 188). Za výjimečných okolností nemusí být nařízeno ústní jednání, například pokud jsou předmětem sporu výlučně právní či technické otázky (tamtéž, § 190).

V projednávané věci byl správní soud první a jedinou instancí s úplnou přezkumnou pravomocí, tedy takovou, která nebyla omezena toliko na právní otázky, ale mohla se zabývat i otázkami skutkovými. Tento soud nicméně odmítl nařídit ve věci ústní jednání a odůvodnění jeho rozsudku neodkazuje na jiný důkaz, než je samotné rozhodnutí ministra spravedlnosti. Sám správní

a e-mail, které poslal ministerstvu; vnitrostátní soudy následně toto rozhodnutí potvrdily, aniž nařídily ústní jednání, které stěžovatel požadoval.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel, který má vysokoškolské vzdělání ve stavebnictví, v roce 2013 podal žádost o jmenování soudním znalcem v oboru posuzování dopadů přírodních a jiných katastrof. Následně ho ministerstvo spravedlnosti pozvalo k odborné zkoušce před šestičlennou komisí. V květnu 2014 vydal ministr spravedlnosti stěžovateli osvědčení o úspěšném složení zkoušky. V červnu 2014 stěžovatel ministerstvo písemně požádal, aby se složení ústní slibu soudních znalců konalo ještě před letními prázdninami. Termín byl však odsunut až na polovinu července. Stěžovatel si na posun termínu stěžoval v e-mailové korespondenci adresované ministerstvu i dalším kandidátům na soudní znalce, přičemž uvedl, že jednání ministerstva je nezákonné a neprofesionální. V srpnu 2014 ministr odmítl stěžovatelovu žádost o jmenování znalcem: odvolal se přitom jednak na jeho stížnosti a e-mail, které vyhodnotil jako nemístné a urážlivé, a jednak na jeho internetový blog, který dle ministra útočí na státní orgány a představitele; z uvedených důvodů došel ministr k závěru, že stěžovatel nespĺňuje osobnostní a morální předpoklady vyžadované u soudních znalců. Správní soud žalobu proti rozhodnutí ministra zamítl. Nevyhověl ani návrhu na nařízení

soud přitom uznal, že spornou otázkou ve věci je, zda stěžovatel splňuje osobnostní předpoklady pro jmenování znalcem, což je otázka, kterou lze zodpovědět na základě skutečností týkajících se stěžovatelovy osoby a činnosti, a tudíž jde o skutkovou otázku. Stěžovatel uváděl, že splnění požadavků pro jmenování znalcem nelze posoudit pouze na základě jeho blogu, stížností a e-mailů. Tyto projevy nesouvisí s jeho odborností jakožto znalce. Ústní jednání požadoval proto, že chtěl předvolat osoby, které ho znají osobně i profesně a které by svědčily o jeho charakteru. Stěžovatel tedy v řízení před správním soudem navrhoval konkrétní důkazy, které dle Soudu lze kvalifikovat jako relevantní pro výsledek řízení a které byly předmětem sporu mezi stranami. Správní soud však odmítl nařídit ústní jednání s poukazem na vnitrostátní právo. Uvedl, že důkazy navrhované stěžovatelem nebyly relevantní, aniž toto rozhodnutí blíže zdůvodnil.

S ohledem na tyto úvahy Soud učinil závěr, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, protože nebylo nařízeno ústní jednání před správním soudem.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel uvedl, že rozhodnutí o jeho nejmenování soudním znalcem bylo sankcí za využití jeho svobody projevu. Podle Soudu jsou soudní znalci součástí veřejné služby v resortu spravedlnosti, a proto je třeba odpovědět na otázku, zda je nejmenování sankcí za využití svobody projevu, nebo se týká práva na přístup k veřejné funkci, které není kryto Úmluvou.

Soud se rozhodl využít paralely s článkem 8 Úmluvy, který zaručuje respektování soukromého života. Odkázal na svoji judikaturu, dle níž stížnosti týkající se výkonu profesních funkcí spadají pod pojem soukromého života, jestliže byly faktory týkající se soukromého života považovány za kvalifikační kritéria pro výkon určité funkce a jestliže bylo napadené rozhodnutí založeno na důvodech zasahujících do svobody volby jednotlivce v oblasti soukromého života (např. *Smith a Grady proti Spojenému království*, č. 33985/96 a 33986/96, rozsudek ze dne 27. září 1991, § 71; *Özpinar proti Turecku*, č. 20999/04, rozsudek ze dne 19. října 2010, § 47-48).

V projednávané věci Soud poukázal na to, že dotčené rozhodnutí ministra o nejmenování stěžovatele soudním znalcem bylo založeno pouze na základě obsahu stěžovatelových blogů a e-mailů; pro toto rozhodnutí byl tudíž stěžejní výkon svobody projevu u stěžovatele. Jinými slovy, stěžovatel byl v přímém důsledku svých

výroků znevýhodněn. Nejmenování stěžovatele navíc mělo potenciálně odrazující účinek na výkon svobody projevu jiných uchazečů o funkci soudního znalce. Napadené rozhodnutí tedy představovalo zásah do svobody projevu.

Tento zásah lze dle Soudu hodnotit jako „stanovený zákonem“ a sledující legitimní cíl „zachování autority a nestrannosti soudní moci“. Ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy tedy zbývá určit, zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“.

Soud v této souvislosti poukázal na to, že ministr své rozhodnutí blíže nezdůvodnil a odkázal na stěžovatelův blog a e-mail obecně, aniž specifikoval konkrétní pasáže nebo vyjádření, které považoval za problematické. To je dle Soudu zvláště pozoruhodné v situaci, kdy pouze několik dnů před tímto rozhodnutím ministr dospěl k závěru, že jmenování stěžovatele nestojí v cestě žádné překážky. Správní soud pak při přezkumu nijak nezvažoval veřejný zájem, jehož se dovolával ministr, na straně jedné a svobodu projevu stěžovatele na straně druhé. Správní soud pouze shledal, že stěžovatel nenaplnil podmínky pro jmenování soudním znalcem. V kontextu namítaného zásahu na poli článku 10 Úmluvy tedy dle Soudu neměl stěžovatel možnost účinného a přiměřeného soudního přezkumu.

Z

Soud konstatoval, že chování kandidáta na soudního znalce může vzbudit důvodné pochybnosti o jeho vhodnosti pro tuto funkci, avšak rozhodnutí ministra o nejmenování by mělo být dostatečně zdůvodněno. Stejně tak by mělo být odůvodněno soudní rozhodnutí, které napadené rozhodnutí správního orgánu přezkoumává.

S ohledem na tyto důvody Soud rozhodl, že namítaný zásah nelze hodnotit jako „nezbytný v demokratické společnosti“, a k porušení článku 10 Úmluvy tedy došlo.

Televizní vysílání

Rozsudek ze dne 28. dubna 2020 ve věci č. 61178/14 – ATV Zrt. proti Maďarsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k nepřiměřenému zásahu do svobody projevu majitelky televizní stanice chráněné článkem 10 Úmluvy. Stěžovatelka nemohla předvídat, že označení politické strany Jobbik ve zpravodajské relaci za krajně pravicovou bude vnitrostátními soudy vyloženo jako názor vyřčený v rozporu s mediálním zákonem a že jí bude uložen postih.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka vlastní televizní stanici. V roce 2012 odvysílala ve zpravodajské relaci reportáž o chystané demonstraci proti parlamentní politické straně Jobbik. Hlasatel uvádějící reportáž označil politickou stranu za krajně pravicovou. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání následně shledala, že tím došlo k porušení mediálního zákona, který zakazuje poskytovatelům mediálních služeb, aby k politickému zpravodajství připojovali názory nebo hodnotové soudy, aniž by je odlišili od samotných zpráv. Rada současně stěžovatelce zakázala stranu označovat za krajní pravici. Vnitrostátní soudy se na výkladu uvedeného pojmu neshodly. Dle soudu prvního stupně se jednalo o skutkové tvrzení, jelikož „krajní pravice“ může být výrazem pro různé politické ideologie. Dle nejvyššího soudu byl pojem předmětem společenské a politické debaty, čili bez ukotvené definice, a bylo třeba ho považovat za názor, a to rovněž s ohledem na postoj politické strany, která se sama neoznačila za stranu se zcela pravicovým politickým postojem. Dle ústavního soudu bylo toto přídatné jméno sporné a nemělo přesnou definici, ať již v politologii,

nebo v hovorovém jazyce, a bylo tudíž subjektivním názorem organizátorů demonstrace, od kterého se hlasatel nedistancoval.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelka namítala, že pojem „krajní pravice“ nebyl subjektivním názorem hlasatele, ale široce přijímaným popisem politické strany. Rozhodnutím vnitrostátních soudů bylo dle stěžovatelky nepřiměřeně zasaženo do jejího práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Mezi stranami nebylo sporu, že zákazem opakovat výrok hlasatele došlo k zásahu do svobody projevu stěžovatelky. Strany se naopak neshodly, zda bylo opatření dle čl. 10 odst. 2 Úmluvy založeno na předvídatelném ustanovení zákona, tj. zda bylo možné označení politické strany považovat za názor, nebo za skutkové tvrzení. Soud připomněl, že ačkoli je předvídatelnost žádoucím kritériem, právní předpis musí být schopen reagovat na měnící se okolnosti, a řada zákonů tak musí být formulována způsobem, který je více či méně obecný a jejichž výklad a použití jsou předmětem praxe. Míra přesnosti závisí mimo jiné na právním odvětví, obsahu zákona a množství a povaze adresátů. Od osob vykonávajících profesionální činnost se očekává zvláštní péče při hodnocení rizik spojených s výkonem činnosti

([Karácsony a ostatní proti Maďarsku](#), č. 42461/13 a 44357/13, rozsudek velkého senátu ze dne 17. května 2016, § 122–125).

Ve vztahu k projednávané věci Soud vyzdvihl stanovisko Benátské komise z roku 2015 k maďarskému mediálnímu zákonu poukazující na skutečnost, že skutková tvrzení nelze vždy odlišit od hodnotových soudů a že obecnost předmětného zákona může představovat nástroj k potlačení svobody slova. Soud nepovažoval za nutné posoudit, zda uvedené úvahy mohou samy o sobě vést k závěru o porušení článku 10 Úmluvy (*mutatis mutandis*, [Chumak proti Ukrajině](#), č. 44529/09, rozsudek ze dne 6. března 2018, § 48). Dle Soudu bylo klíčové uvážit, zda stěžovatelka při zveřejnění výroku o krajní pravici měla či mohla vědět, že předmětný pojem by mohl být vnitrostátními soudy považován za názor. Otázka předvídatelnosti postupu vnitrostátních soudů byla dle Soudu úzce spojena s vyhodnocením nezbytnosti zákazu, a proto Soud nepovažoval za nutné rozhodnout, zda je příslušné ustanovení mediálního zákona *in abstracto* pro vyslovený zákaz předvídatelnou právní úpravou.

Dle Soudu zákaz sledoval legitimní cíl ochrany práva na nezávislé zpravodajství o záležitostech veřejného zájmu.

Z

Úvodem posouzení nezbytnosti zákazu v demokratické společnosti Soud připomněl, že šíře prostoru státu pro uvážení je v debatách o záležitostech veřejného zájmu úzký ([Animal Defenders International proti Spojenému království](#), č. 48876/08, rozsudek velkého senátu ze dne 22. dubna 2013, § 102). Soud dále podotkl, že pojem „názor“ ve smyslu mediálního zákona se jeví jako široký a může zahrnovat všechny druhy přívlasků. Je zřejmé, že cílem zákazu byla ochrana demokratického veřejného mínění před nepřiměřeným vlivem médií v zájmu poskytování objektivních informací. Při absenci zákonné definice bylo účelem soudního přezkumu uloženého zákazu zpřesnění výkladu zákonného pojmu „názor“ při zvážení jak práva veřejnosti na vyvážené a nestranné zpravodajství o záležitostech veřejného zájmu, tak práva médií poskytovat informace. Zároveň měly soudy zajistit, aby napadené ustanovení nebylo zneužito k potlačení svobody slova zaručeného článkem 10 Úmluvy.

Výklad sporného pojmu vnitrostátními soudy se v projednávané věci lišil, přičemž nebyla k dispozici ani předchozí ustálená praxe. Vnitrostátní soudy nadto nevzaly

v potaz, že zákon měl podporovat vyvážené zpravodajství. Ačkoli ústavní soud odkázal na právo veřejnosti na věcné a nezaujaté informace, dále toliko shledal, že veřejný názor může být užitím sporného termínu ovlivněn, aniž by však bylo prokázáno, že se tak v projednávané věci stalo. Soud vzal dále v potaz, že pojem „krajní pravice“ byl s danou politickou stranou běžně spojován diváky, médii i vědou a že slouží k popisu pozice strany na politickém spektru, stejně jako další přídavná jména typu konzervativní či zelená (politická strana). Dále vzal v úvahu, že hlasatelův výrok reagoval na chystanou demonstraci v návaznosti na kontroverzní obsah antisemitského projevu člena strany. Uvedené okolnosti případu prokazují, že sporné označení nebylo vyjádřením osobního pocitu hlasatele, ale obecně vyjádřením pozice strany na politickém spektru a zejména v parlamentu. Vnitrostátní soudy však nehodnotily doprovodné okolnosti reportáže, namísto toho ústavní soud uvedl, že mediální zákon nevyžaduje, aby měl názor faktický základ, a implicitně tak považoval za bezpředmětnou obhajobu stěžovatelky založenou na pravdivosti a věcné správnosti označení strany.

S ohledem na různé přístupy vnitrostátních soudů k odlišení faktů od názorů, cíl příslušných ustanovení mediálního zákona a konkrétní okolnosti případu dospěl Soud k závěru, že stěžovatelka nemohla předvídat ani hodnocení sporného pojmu jako názoru, ani možnost uložení zákazu jeho použití ve zpravodajství. Došlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Pinto de Albuquerque v souhlasném stanovisku zdůraznil, že dle jeho názoru došlo k porušení svobody projevu stěžovatelky již nesplněním požadavku zákonnosti zásahu. Předmětnému zákonu vytkl nedostatek záruk proti zneužití a nepředvídatelnost jeho použití, jelikož zákonodárce neposkytl vnitrostátním soudům vodítka pro jeho výklad.

Z

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Mezistátní stížnost

Lichtenštejnsko proti České republice (č. 35738/20) – spor o majetky zkonfiskované členům knížecího rodu Lichtenštejnů na základě tzv. Benešových dekretů

Ve třetím čtvrtletí roku 2020 Soud vládě oznámil sice jedinou stížnost, ale zato historicky vůbec poprvé stížnost mezistátní. Státy k podání mezistátní stížnosti přistupují jen velmi výjimečně – za celou dobu fungování systému Úmluvy bylo včetně této podáno pouhých 28 mezistátních stížností, kdežto individuálních stížností přes milion. Mezistátní stížnosti bývají zpravidla podávány v kontextu ozbrojených konfliktů nebo systematického a závažného porušování lidských práv státních příslušníků žalujícího státu ze strany státu žalovaného. Na pozadí stížnosti proti České republice nestojí ani lidské životy, ani utrpení tisíců lidí, ale mnohamiliardový majetek jedné rodiny.

v němž bylo v roce 2013 rozhodnuto o přepsání dotčeného majetku v katastru nemovitostí ze zůstavitele na Nadaci. V roce 2014 zahájil Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových proti Nadaci řízení o určení vlastnického práva, v němž rozhodovaly soudy všech stupňů soudní soustavy, včetně Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, a které v únoru 2020 skončilo závěrem, že vlastníkem říčanských pozemků je Česká republika. Zbývá vnitrostátní řízení dosud neskončila. Žalující stát argumentuje tím, že obecné soudy jsou vázány závěry nejvyšších soudních instancí v již skončené věci, a proto pokračování v ostatních řízeních pro účely vyčerpání prostředků nápravy neskýtá žádné vyhlídky na úspěch. Kromě jednoho řízení, které rovněž vyvolal stát, byla všechna ostatní řízení zahájena na sklonku roku 2018 lichtenštejnskými subjekty s cílem domoci se určení vlastnictví k nemovitostem, jež byla podle stavu zápisu v katastru nemovitostí vedena ve vlastnictví státu.

Lichtenštejnské subjekty odvíjejí svoji argumentaci od toho, že jejich předci byly osobami lichtenštejnské, a nikoli německé národnosti. V případě Franze Josefa II. Lichtenštejnského jde navíc o hlavu svrchovaného

Podání mezistátní stížnosti je vyústěním vleklých při o majetky, které byly po 2. světové válce zkonfiskovány rodu Lichtenštejnů coby osobám německé národnosti na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Stížnost se týká celkem 35 vnitrostátních řízení, v nichž mají dle názoru žalujícího státu být systematicky odírána lichtenštejnským občanům základní práva chráněná články 6 (spravedlivý proces), 8 (respektování soukromého života), 13 (právo na účinné opravné prostředky) a 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) a článkem 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku). Poškozenými subjekty jsou Nadace knížete z Lichtenštejnu („Nadace“) jako univerzální dědic bývalého panovníka Franze Josefa II. Lichtenštejnského, stávající vládnoucí kníže Hans-Adam II. Lichtenštejnský a někteří další členové knížecí rodiny.

Některé nemovitosti byly navzdory konfiskaci ještě v 21. století v katastru nemovitostí vedeny na původního vlastníka. Nadace proto iniciovala dědické řízení,

Z

státu, jíž přísluší imunita podle mezinárodního práva. Konfiskace v roce 1945 proto nebyla dle jejich názoru oprávněná a konfiskační vyhláška z roku 1945 je nicotná.

Podstata kritiky postupu českých orgánů obsažená v mezistátní stížnosti spočívá v tom, že se české soudy řádně nevypořádaly s argumenty Nadace ohledně konfiskace, že použití ‚vyhaslého‘ dekretu č. 12/1945 Sb. bylo nepředvídatelné a je navíc v rozporu s právem každého přihlásit se ke své národnosti, dále pak že lichtenštejnské subjekty na rozdíl od subjektů z jiných zemí nebyly odškodněny na základě mezistátní dohody, která s Lichtenštejnem nebyla nikdy sjednána, a v neposlední řadě též že jim byl nezákonně a bez náhrady odňat majetek, že s ohledem na průběh řízení nemají k dispozici účinný vnitrostátní prostředek nápravy a že naše orgány svým postupem lichtenštejnské subjekty diskriminují na etnickém základě.

Stížnost byla přidělena k projednání páté sekci Soudu. O dalším procesním postupu bude rozhodnuto po konzultaci s oběma účastníky řízení.

Ve třetím čtvrtletí se odehrálo ještě jedno „poprvé“. Výbor pro bioetiku předložil Soudu první žádost o vydání stanoviska k právním otázkám týkajícím se výkladu Úmluvy o lidských právech a biomedicíně („Oviedská úmluva“).

Posudek podle Oviedské úmluvy

Oviedská úmluva – příslušnost Soudu k vydání stanoviska, minimální standardy ochrany práv osob s duševní poruchou, vnitrostátní právo a praxe

Soud požádal státy, aby se vyjádřily jednak k otázce příslušnosti Soudu stanovisko vydat, jednak k samotnému obsahu žádosti. Výbor pro bioetiku se v ní dotazuje, jaké záruky na ochranu osob s duševními poruchami ve smyslu článku 7 Oviedské úmluvy musí členské státy zakotvit ve svých právních řádech, aby dostaly svým povinností, a to zejména ve smyslu jejího článku 1, dle kterého má být každé osobě bez diskriminace zaručena úcta k její integritě. Současně požádal o zodpovězení otázky, zda se tyto záruky uplatní i v případě léčby duševní poruchy bez souhlasu dotčené osoby s cílem ochránit jiné osoby před vážnou újmu ve smyslu

článku 26 Oviedské úmluvy. V této souvislosti Soud požádal vládu o informace týkající se české vnitrostátní právní úpravy a praxe. Zajímá jej zejména, zda a za jakých podmínek připouští, aby byla osoba s vážnou duševní poruchou podrobena proti své vůli léčbě za účelem ochrany jiných osob před vážnou újmu. Ve svém posudku Soud vyjasní, zda má takový postup oporu v čl. 26 odst. 1 Oviedské úmluvy.

Stručné shrnutí žádosti a otázky, které Výbor pro bioetiku adresoval Soudu, jsou k dispozici [zde](#).

Ve třetím čtvrtletí dále vláda České republiky intervenovala ve dvanácti řízeních o stížnostech proti Norsku. Jednu z nich podali čeští občané, druhá je projednávána před velkým senátem Soudu a zbývajících deset skutkově obdobných případů je vedeno před různými senáty.

Rodinné právo

E. M. a ostatní proti Norsku (č. 51471/17) – zbavení matky rodičovské odpovědnosti a zákaz styku s dětmi

Stížnost podala matka jménem svým a svých dvou synů. Děti byly matce odebrány v roce 2011. Od té doby jsou v péči pěstounů. Po odebrání byl styk matky s dětmi na-

Z

staven na čtyřikrát, posléze na dvakrát ročně na dvě hodiny. Ve stížnosti je namítáno porušení práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy v řízení o zbavení matky rodičovské odpovědnosti a zákazu styku matky s dětmi. Matka tvrdí, že norské orgány nepodnikly žádoucí kroky za účelem sloučení rodiny. S ohledem na skutečnost, že stěžovatelé jsou čeští občané, se vláda České republiky do řízení zapojila dle čl. 36 odst. 1 Úmluvy a v srpnu 2020 Soudu předložila písemné podání na podporu tvrzení ve stížnosti.

Stručné shrnutí podstaty stížnosti (v režimu IMSI) a otázka, kterou Soud vládě položil, jsou k dispozici [zde](#).

Abdi Ibrahim proti Norsku (č. 15379/16) – zbavení matky rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny

Dne 17. prosince 2019 senát druhé sekce Soudu rozhodl, že v řízení o zbavení matky rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny došlo k porušení práva na respektování rodinného života ve smyslu

článku 8 Úmluvy. Osvojením došlo ke zpřetrhání veškerých vazeb mezi matkou a dítětem, ačkoli odlišné kulturní a náboženské prostředí matky svědčilo ve prospěch zachování styku i po osvojení. Stěžovatelka rovněž namítala porušení práva na svobodu náboženského vyznání ve smyslu článku 9 Úmluvy, jelikož byla muslimského vyznání, zatímco osvojitelé byli křesťanského vyznání, avšak Soud se rozhodl neposuzovat tuto otázku samostatně, ale pod úhlem článku 8 Úmluvy. Rozsudek nenabyl právní moci, jelikož věc byla na žádost stěžovatelky dne 11. května 2020 postoupena velkému senátu Soudu.

Vláda České republiky se do řízení zapojila dle čl. 36 odst. 2 Úmluvy a v srpnu 2020 Soudu předložila vyjádření, ve kterém mj. Soud vyzývá, aby se samostatně zabýval otázkou svobody náboženského vyznání matky dle článku 9 Úmluvy.

Anotace rozsudku senátu v českém jazyce je k dispozici [zde](#).

F. Z. proti Norsku (č. 64789/17), O. S. proti Norsku (č. 63295/17), K. E. a A. K. proti Norsku (č. 57678/18), E. M. a T. A. proti Norsku (č. 56271/17), C. E. proti Norsku (č. 50286/18), R. O. proti Norsku (č. 49452/18), M. A. a M. A. proti Norsku (č. 48372/18), A. L. a ostatní proti Norsku (č. 45889/18), S. A. proti Norsku (č. 26727/19) a M. F. proti Norsku (č. 5947/19) – nedostatečný kontakt rodičů s dětmi po odebrání dětí z rodiny, adopce dítěte proti vůli matky, respekt k náboženskému přesvědčení rodičů při výchově dítěte

V případech omezení rodinného života mají příslušné orgány dle článku 8 Úmluvy pozitivní závazky přijmout opatření za účelem sloučení rodiny. Mezi takové závazky patří povinnost umožnit styk dítěte s biologickými rodiči v co nejširší možné míře, aby mohlo být dítě do rodiny urychleně vráceno. Ve stížnostech je namítáno, že norské orgány tuto povinnost nenaplnily a styk byl pouze ojedinělý a vedl k odcizení dětí a jejich přilnutí k pěstounům. *Stížnosti F. Z. proti Norsku a M. A.*

a M. A. proti Norsku se týkají rovněž osvojení dětí pěstouny proti vůli jejich rodičů. V posledně zmíněné stížnosti je nadto namítáno porušení práva rodičů na svobodu náboženského vyznání dle článku 9 Úmluvy v souvislosti s adopcí dítěte pěstouny. Vláda České republiky se do řízení zapojila dle čl. 36 odst. 2 Úmluvy.

Z

Velký senát Soudu

Ve třetím čtvrtletí vydal velký senát dva rozsudky – *Albert a ostatní proti Maďarsku* týkající se vymezení případů, kdy se ochrany práv zakotvených v Úmluvě může domáhat jen právnická osoba, a případů, kdy jsou přímo dotčeni i její společníci, a *Mugemangango proti Belgii* zabývající se přezkumem zákonnosti voleb. O obou rozsudcích se dočtete více v závěrečné kapitole.

V daném období se, poměrně výjimečně, mezi případy, jimiž se bude zabývat velký senát, nezařadila žádná nová věc.

Z

Výkon rozsudků Soudu

Za třetí čtvrtletí 2020 je namísto zmínit jednání Expertního fóra Kolegia expertů k výkonu rozsudků Soudu a provádění Úmluvy k výkonu rozsudku *D. H. a ostatní proti České republice* týkajícího se diskriminace romských žáků v přístupu k základnímu vzdělávání.

D. H. a ostatní proti České republice

Expertní fórum bylo ustaveno na základě jednání Kolegia ze dne 14. ledna 2020 (zápis z jednání viz [zde](#)). Zřízením Fóra bylo reagováno na rozhodnutí Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 25. září 2020, jímž byla Česká republika mj. vyzvána, aby analyzovala příčiny stále vysokého počtu romských žáků, kteří se navzdory přijetí mnoha opatření posilujících inkluzivní prostředí na základních školách a změnách v procesu diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb stále vzdělávají podle programů upravených pro žáky s lehkým mentálním postižením (k rozhodnutí Výboru ministrů viz více [zde](#)). Jednání, které bylo pů-

vodně svoláno na březen, se z důvodu pandemie koronaviru způsobujícího onemocnění Covid-19 uskutečnilo až dne 10. září 2020. Účastnili se ho zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva práce a sociálních věcí, Úřadu vlády, Kanceláře veřejného ochránce práv, pedagogicko-psychologických poraden, Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, sociologové a nevládní a odborné organizace. Byl diskutován zejména rámcový vzdělávací program pro základní školy s upravenými výstupy z důvodu lehkého mentálního postižení a postup poradenských zařízení při diagnostice žáků pocházejících z odlišných kulturních a životních podmínek. Na dalších jednáních je plánováno zabývat se mj. aspekty spojenými s činností pedagogických a nepedagogických pracovníků škol, předškolním vzděláváním, problematikou segregovaných škol a širšími vlivy, jakými jsou například bydlení, sociální vyloučení, chudoba, situace na trhu práce, kulturní zvyklosti romských rodin, negativní postoje většinové populace vůči Romům apod. Cílem činnosti Fóra je v první fázi identifikovat příčiny výše uvedeného

Z

stavu a následně formulovat návrhy opatření k nápravě, které budou předloženy příslušným orgánům. Součástí činnosti Fóra by měly v průběhu roku 2021 být i konzultace s odborníky z Rady Evropy.

Užitečné odkazy

**HUDOC – databáze
judikatury ESLP**
<http://hudoc.echr.coe.int/>

**Evropský soud
pro lidská práva**
<http://www.echr.coe.int/>

**Česká databáze vybraných
rozsudků a rozhodnutí ESLP**
<http://eslp.justice.cz/>

**Přehled všech vydání
Zpravodaje KVZ**
<http://www.justice.cz/>

Veřejný ochránce práv
<http://www.ochrance.cz/>

**Nejvyšší soud
České republiky**
<http://www.nsoud.cz/>

**Ústavní soud
České republiky**
<http://www.usoud.cz/>

**Databáze rozhodnutí
smluvních orgánů OSN**
<http://www.ohchr.org/en/>

Rada Evropy
<http://www.coe.int/>

Nejvyšší správní soud
<http://www.nssoud.cz/>

Databáze judikatury web: eslp.justice.cz

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce
pro zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
kvz@msp.justice.cz, www.justice.cz

Úvodní fotografie: © Paulgrecaud | Dreamstime.com
Fotografie u Slova úvodem © Monika Hanych
Fotografie u Slova závěrem © Vít Alexander Schorm

Zpravodaj KVZ: vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Zuzana Andreska (KVZ), Markéta Gregorová (KVZ), Monika Hanych (KVZ), Eliška Hronová (KVZ), Vladimír Janoušek Pysk (KVZ), Martina Jirsová (KVZ), Miroslav Kaštyl (KVZ), Petr Konůpka (KVZ), Ladislav Kováč (NS), Petra Lehotská (ÚS), Jana Martinková (KVZ), Eva Petrová (KVZ), Kateřina Radová (KVZ), Vít A. Schorm (KVZ), Monika Šamová (KVZ)

Obsah Zpravodaje: Petr Konůpka.

Během léta Soud ve vztahu k **České republice** nevydal ani jedno meritorní rozhodnutí; schválil toliko tři smírná urovnání, dvě ve věci délek řízení, jednu ohledně regulace nájemného.

Ačkoli bývá letní období obecně co do počtu rozhodnutí méně nabitě, přesto je ve vztahu k **jiným státům** z čeho vybírat. Počátkem července vydal dva rozsudky velký senát Soudu. V prvním, ve věci *Albert a ostatní proti Maďarsku* (č. 5294/14, rozsudek ze dne 7. července 2020), Soud na pozadí stížnosti akcionářů dvou velkých bank proti novým regulacím bankovního sektoru přijatým v reakci na finanční krizi z roku 2008 upřesnil kritéria posouzení, kdy se práv chráněných Úmluvou mohou domáhat **akcionáři obchodní společnosti** a kdy jen společnost sama. Ve druhém, ve věci *Mugemangango proti Belgii* (č. 310/15, rozsudek ze dne 10. července 2020), se Soud zabýval **sporem o výsledky voleb** do Valonského parlamentu a definoval parametry, kterým musí vyhovět orgán a řízení před ním při přezkumu stížnosti na údajné nesrovnalosti provázející ověřování platnosti a sčítání volebních lístků.

Významný je bezesporu rozsudek *Kotilainen a ostatní proti Finsku* (č. 62439/12, rozsudek ze dne 17. září 2020), který vyvolala tragická událost na střední škole v Kauhajoki, při níž jeden z jejích studentů zastřelil 10 osob a dvě těžce zranil. Soud v rozsudku nově vymezil rozsah pozitivních závazků státu předcházet obdobným událostem, a to nad rámec situací, kdy příslušné orgány věděly, nebo mohly a měly vědět, že k podobnému útoku může bezprostředně dojít. Soud konstatoval, že státy mají povinnost zvláštní pečlivosti a obezřetnosti v okamžiku, kdy se dozvědí informace, které vyvolávají pochyby, zda určitá **osoba, která legálně drží zbraň**, je nadále způsobilá mít nebezpečnou strelnou zbraň u sebe. V projednávané věci finská policie nemohla vědět, že student druhý den spáchá útok, avšak s ohledem na obsah jeho příspěvků na sociálních sítích, kvůli nimž ho předvolala k podání vysvětlení, mohla a měla vědět, že není namístě mu ponechat v držení jeho zbraň.

I uplynulé čtvrtletí přineslo v oblasti **migrace** rozsudky, které toliko nepoužívaly stávající judikaturu, ale rozvíjely ji či se zabývaly novými otázkami. Ve věci *M. K. a ostatní proti Polsku* (č. 40503/17 a další, rozsudek ze dne 23. července 2020) Soud shledal v praxi polských orgánů spočívající v systematickém **odmítání přijetí žádostí o mezinárodní ochranu** podaných cizinci přicházejícími na hraniční přechody z Běloruska porušení zákazu špatného zacházení i zákazu hromadného vyhoštění cizinců. Ve věci *Pormes proti Nizozemsku* (č. 25402/14, rozsudek ze dne 28. července 2020) Soud vyjasnil, jakými kritérii je třeba s ohledem na právo na respektování soukromého a rodinného života posuzovat **vyhoštění cizince** po spáchání trestného činu, pakliže pobývá na území státu dlouhodobě a je plně integrován do společnosti, nicméně jeho pobyt je nelegální, avšak z důvodu, který je přičitatelný nikoli jemu, ale osobám, které ho měly v péči a nepodnikly kroky k zajištění oprávněnosti jeho pobytu.

Inkluzivní vzdělávání je aktuálním tématem i v České republice. Ve věci *G. L. proti Itálii* (č. 59751/15, rozsudek ze dne 10. září 2020) Soud shledal porušení zákazu diskriminace ve spojení s právem na vzdělání, jelikož příslušné orgány neposkytly dívce trpící autismem během prvních dvou let školní docházky podpurná opatření s odvoláním na nedostatek finančních prostředků, aniž by zkoumaly, zda jsou dostupné zdroje spravedlivě rozdělovány mezi běžné žáky a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Nedořešeným tématem je v České republice oblast **právního uznání změny pohlaví**. Ve sledovaném období Soud k této otázce vydal dva rozsudky. Ve věci *Y. T. proti Bulharsku* (č. 41701/16, rozsudek ze dne 9. července 2020) Soud konstatoval, že státy mohou za účelem ověření motivace žádosti o změnu pohlaví zavést důkladné řízení. To však musí být dostupné, transparentní a rychlé, a pakliže soudy žádosti s odkazem na veřejný zájem nevyhoví, musí své rozhodnutí podrobně a konkrétně odůvodnit. Jelikož tak bulharské soudy neučinily, Soud shledal porušení článku 8 Úmluvy. K porušení tohoto ustanovení došlo i ve věci *Rana proti Maďarsku* (č. 40888/17, rozsudek ze dne 16. července 2020), jelikož žalovaný stát neumožňoval právní uznání změny pohlaví u osob, jimž byla udělena mezinárodní ochrana.

Zmiňme taktéž rozsudek *R. R. a R. D. proti Slovensku* (č. 20649/18, rozsudek ze dne 1. září 2020), v němž Soud konstatoval, že síla, kterou policisté užili při **zatýkání osob v romské osadě**, zejména použití obušků, nebyla nezbytně nutná a znamenala nelidské zacházení porušující článek 3 Úmluvy. Dále Soud shledal, že se orgány činné v trestním řízení nijak nezabývaly tím, zda při plánování zásahu v osadě hrály roli rasistické postoje, čímž došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy.

Významný je nepochybně i rozsudek *Čivinskaitė proti Litvě* (č. 21218/12, rozsudek ze dne 15. září 2020), v němž stěžovatelka, **státní zástupkyně**, namítala, že **kárné řízení**, které proti ní bylo vedeno kvůli tvrzeným pochybením při vyšetřování veřejností hojně sledované kauzy, nebylo spravedlivé, a to právě kvůli zájmu a tlaku ze strany médií a politiků. Soud nicméně porušení článku 6 Úmluvy neshledal.

Projevy politiků byly ve hře i ve věci *Monica Macovei proti Rumunsku* (č. 53028/14, rozsudek ze dne 28. července 2020), v níž se Soud zabýval způsobem, jakým vnitrostátní soudy rozhodly spor mezi stěžovatelkou, poslankyní Evropského parlamentu, a dvěma poslanci rumunského parlamentu, k němuž došlo poté, co stěžovatelka, dlouhodobě bojující za uzákonění neslučitelnosti funkce poslance s výkonem advokátní činnosti, upozornila na to, že někteří poslanci rumunského parlamentu jsou zároveň advokáty, jejichž kanceláře uzavřely lukrativní smlouvy na poskytování poradenských služeb se státními orgány, což stěžovatelka označila za „korupci politickým vlivem“. Soud zejména připomněl, že **svobodu projevu volených zástupců lidu** ve věcech veřejného zájmu lze omezit jen výjimečně, přičemž na druhou stranu veřejné osoby musejí strpět vyšší míru kritiky.

Více v příštím Zpravodaji nebo v databázi judikatury Soudu v českém jazyce dostupné na adrese <http://eslp.justice.cz/>.

Pevné zdraví a klidné dny přeje

Z Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce